

TARSUS
ÜNİVERSİTESİ

T.C.

TARSUS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ANABİLİM DALI

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ AÇISINDAN MEVSİMLİK TARIM
İŞÇİLERİNDE GÖRÜLEN İŞ KAZALARI VE MESLEK
HASTALIKLARI

ZEKİ ELDEŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARSUS - 2022

T.C.
TARSUS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ ANA BİLİM DALI

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ AÇISINDAN MEVSİMLİK TARIM
İŞÇİLERİNDE GÖRÜLEN İŞ KAZALARI VE MESLEK
HASTALIKLARI

ZEKİ ELDEŞ

Danışman

Prof. Dr. Mustafa Kemal KÜLEKÇİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARSUS - 2022

Tarsus Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından İş Sağlığı ve Güvenliği Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan:
(Danışman)

Üye:

Üye:

Yukarıdaki Jüri kararı Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
...../...../2022 tarih ve/... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
.../.../2022

Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Tarsus Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. / / 2022

ZEKİ ELDEŞ

ÖZET

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ AÇISINDAN MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNDE GÖRÜLEN İŞ KAZALARI VE MESLEK HASTALIKLARI

ZEKİ ELDEŞ

Yüksek Lisans, İş Sağlığı ve Güvenliği Anabilim Dalı

Danışman: MUSTAFA KEMAL KÜLEKÇİ

Ocak 2022, 72 sayfa

Bu çalışmada, konuyla ilgili mevcut veriler incelenmiş, konu iş hukuku ile iş sağlığı ve güvenliği kanunları ve yönetmelikleri kapsamında değerlendirilmiş ve konuyla ilgili çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır. Tarım sektöründe, özellikle de *mevsimlik tarım işçilerinin* çalışmaları esnasında karşılaştıkları iş kazaları ve meslek hastalıklarıyla ilgili veriler incelenmiş, nedenleri ve bu olumsuz durumların önlenmesine yönelik çözüm önerileri birçok kaynak araştırılarak aktarılmaya çalışılmıştır.

İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak için önemli bir yere sahip olan tarımsal ürünlere nüfusun artmasıyla birlikte talep de artmıştır. Oluşan bu talebin karşılanması için diğer sektörlerden daha fazla işçiye gereksinim doğmuştur. Tarımda çalışan, çalışacak işçilerde tarım makinesi, pestisit ve diğer kimyasallara maruz kalma, tarımsal nedenli trafik kazaları, yılan ve akrep sokması, böcek ısırması, kirli sularla zehirlenme gibi başlıca risk faktörleri görülebilmektedir. Tarım işçilerinin karşılaşılabilecekleri hastalık ve kazalar önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum da konunun iş sağlığı ve güvenliği açısından ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

İş kazası nedeniyle gerçekleşen ölümlerin yaklaşık yarısının tarım sektöründe meydana geldiği tahmin edilmektedir. *Tarımda kullanılan makineler ile kimyasallar* kaza ve hastalıkların iki temel nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarımda çalışanların iş sağlığı ve güvenliği açısından gerekli bilince sahip olmamalarının nedenleri, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde benzerlikler göstermektedir. Eğitim seviyesinin düşüklüğü, çalışanların çoğunluğunun kadın ve çocuk işçilerden oluşması, mevsimlik çalışanların sayılarının yüksek olması gibi nedenler sayılabilir. Tabi bu durum tarımda özellikle de mevsimlik çalışanlarda iş sağlığı ve güvenliğinin gelişmesini engellemektedir.

Özellikle mevsimlik tarım işçilerinin sosyal güvenceye sahip olmamaları nedeniyle bu iş kazaları ilgili yerlere bildirilmemektedir. Bu durum da kesin ve sağlıklı istatistiki bilgilere erişimi sınırlı tutmaktadır. Özellikle mevsimlik (gezici) tarım işçilerinin dönemsel olarak yer değiştirmeleri de sağlıklı verilerin tutulmasını zorlaştırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İş kazası, meslek hastalığı, iş sağlığı ve güvenliği, işgücü, mevsimlik işçi.

ABSTRACT

OCCUPATIONAL ACCIDENTS AND OCCUPATIONAL DISEASES IN SEASONAL AGRICULTURAL WORKERS IN TERMS OF OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY

ZEKİ ELDEŞ

Master's Thesis, Department of Occupational Health and Safety

Supervisor: MUSTAFA KEMAL KÜLEKÇİ

January 2022, 72 pages

In this study, the available data on the subject has been examined, the subject has been evaluated within the scope of labor law and occupational health and safety laws and regulations, and solutions have been tried to be presented. In the agricultural sector, data on occupational accidents and occupational diseases encountered by seasonal agricultural workers, especially during their work, have been examined, and the causes and solution proposals for the prevention of these negative situations have been tried to be conveyed by researching many sources.

The demand for agricultural products, which have an important place to meet the needs of people, has increased with the increase in the population. In order to meet this demand, more workers were needed than other sectors. Major risk factors such as exposure to agricultural machinery, pesticides and other chemicals, agricultural-related traffic accidents, snake and scorpion bites, insect bites, and poisoning with polluted water can be seen in workers working in agriculture. Diseases and accidents that agricultural workers may encounter emerge as an important problem. This situation reveals how important the issue is in terms of occupational health and safety.

It is estimated that about half of the deaths due to occupational accidents occur in the agricultural sector. Machinery and chemicals used in agriculture are the two main causes of accidents and diseases. The reasons why agricultural workers do not have the necessary awareness in terms of occupational health and safety show similarities in underdeveloped and developing countries. Reasons such as the low level of education, the fact that the majority of the employees are women and child workers, and the high number of seasonal workers can be counted. Of course, this situation prevents the development of occupational health and safety

in agriculture, especially in seasonal workers.

Due to the fact that seasonal agricultural workers do not have social security, these occupational accidents are not reported to the relevant authorities. This situation limits access to precise and healthy statistical information. Periodic relocations of seasonal (mobile) agricultural workers also make it difficult to keep reliable data.

Keywords: Occupational accident, occupational disease, occupational health and safety, labor force, seasonal worker.

ÖNSÖZ

Bu çalışma Tarsus Üniversitesi yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. ***“İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından Mevsimlik tarım işçilerinin karşılaştıkları iş kazaları ve meslek hastalıkları”*** adlı bu çalışma mevsimlik tarım işçilerinin karşılaştıkları iş kazaları ve meslek hastalıkları, bunların nedenleri ve nasıl engellenebileceği ya da nasıl en aza indirilebileceğine dikkat çekmek ve etkili bir önleme politikasının belirlenmesine yol göstermesi amacıyla hazırlanmıştır.

İlk bölümünde konuyla ilgili genel ve alt kavramlar açıklanmaya ve mevsimlik tarım işçilerine yönelik ulusal ve uluslararası çerçevede yasal düzenlemeler aktarılmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde, mevsimlik tarım işçilerinin karşılaştıkları, karşılaşılabilecekleri iş kazaları ve meslek hastalıkları açıklanmaya çalışılmıştır. İş kazası ve meslek hastalıklarıyla ilgili tehlikeler, riskler hakkında bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde, resmi kaynaklara dayalı tablolar, grafik ve şekiller kullanılarak iş kazaları ve meslek hastalıklarıyla ilgili istatistiki bilgiler verilmiştir.

Dördüncü bölümde, mevsimlik tarım işlerinde yaşanan kazalar ve meslek hastalıklarıyla ilgili güçlü ve zayıf yönler, tehditler ve fırsatlar aktarılmaya çalışılmıştır.

Son bölümde ise mevsimlik tarım işçilerinin karşılaşılabilecekleri iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesi için değerlendirme ve çözüm önerilerinden bahsedilmiştir.

Bu çalışmanın tamamlanması esnasında desteğini benden esirgemeyen danışman hocam MUSTAFA KEMAL KÜLEKÇİ'ye teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

Bu zorlu süreçte motivasyonumun düştüğü her an manevi desteklerini esirgemeyen ve her zaman yanımda olduklarını hissettiren kıymetli eşim ve anneme de sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM I

ÜLKEMİZDE TARIM

1.1. Sektör Bazında Tarım.....	3
1.2. Mevsimlik (Konar-Göçer) Tarım İşi.....	6
1.3. Mevsimlik Tarım İşçisi	7
1.4. İş Kazası	10
1.5. Meslek Hastalığı.....	10
1.5.1. Meslek Hastalığı Kapsamı.....	11
1.5.2. Meslek Hastalığı Bildirim Yükümlülüğü.....	11
1.6. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yasal Durumu.....	11
1.6.1. Ülkemizdeki Yasal Düzenlemeler.....	11
1.6.1.1. Tarım Çalışanı \ İş Kanunu.....	12
1.6.1.2. 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu.....	12
1.6.1.3. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal Güvenlik Hakkı.....	12
1.6.1.4. 6331 Sayılı İSG Kanunu.....	13
1.6.1.5. Sendika-Toplu İş Sözleşme.....	13
1.6.1.6. Tarımda İş Aracılığı.....	13
1.6.1.7. TSM ve Bağlı Birimler 29258 Sayılı Yönetmeliği.....	14
1.6.1.8. 2010/6 Sayılı Başbakanlık Genelgesi.....	14
1.6.1.9. MEB 2011/25 Sayılı Genelgesi.....	14
1.6.1.10 Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2012/20 Sayılı Genelgesi.....	15
1.6.2. Uluslararası Mevzuat (Sözleşmeler)	15
1.6.2.1. BM Sözleşmeleri.....	15
1.6.2.2. ILO Sözleşmeleri.....	15

1.6.2.2.1 ILO 184 Sayılı Sözleşmesi.....	15
1.6.2.2.2. 192 Sayılı Tavsiye Kararı.....	16

BÖLÜM II

MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN KARŞILAŞTIKLARI İŞ KAZASI VE MESLEK HASTALIKLARI RİSK FAKTÖRLERİ

2.1. Mevsimlik Tarım İşinde İş Kazası.....	17
2.1.1. Makine Kaynaklı İş Kazaları.....	18
2.1.2. Elektrik Kaynaklı İş Kazaları.....	19
2.1.3. Hayvan Kaynaklı İş Kazaları.....	19
2.1.4. Ergonomik Kaynaklı İş Kazaları.....	20
2.1.5. Kimyasal Kaynaklı İş Kazaları.....	21
2.1.6. Barınma, Beslenme Nedenli İş Kazaları.....	22
2.1.7. Diğer Kaynaklı İş Kazaları.....	24
2.2. Tarımda Meslek Hastalıkları.....	25
2.2.1. Solunum Yolları Tehlike ve Hastalıklar.....	27
2.2.2. Deriyle İlgili Tehlike-Hastalıklar.....	28
2.2.3. Toksik-Neoplastik Tehlike ve Hastalıklar.....	29
2.2.4. Kazalar ve Yaralanmalara Bağlı Tehlikeler ve Hastalıklar.....	30
2.2.5. Mekanik, Termal Stres Riskler-Sağlık Sorunları.....	31
2.2.6. Davranış Kaynaklı Tehlikeler ve Hastalıklar.....	31

BÖLÜM III

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Verilerin Mevcut Durumu ve Değişimi.....	32
3.2. İşyeri ve Çalışan Sayıları Sektörel Dağılımı.....	33
3.3. İstihdam Edilenlerin İşteki Durumu.....	33
3.4. İş Kazası ve Meslek Hastalığı İstatistik.....	34
3.4.1. İş Kazası-Meslek Hastalığı Değerlendirmesinde Kullanılan Göstergeler	34
3.5. Sektörel Düzeyde İş Kazası ve Meslek Hastalığına Ait İstatistikler.....	37
3.6. Makineli Kazada Ölen-Yaralanan Sayısı.....	39
3.7. Tarımsal İlaç Kullanımı.....	40
3.8. SWOT Analizi.....	40

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Mevsimlik Tarım İşçilerinin, İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarından Korunmasında Güçlü, Zayıf Yönler İle Fırsatlar, Tehditler.....	42
4.1.1. Güçlü Yönler.....	42
4.1.2. Zayıf Yönler.....	42
4.1.3. Tehditler.....	43
4.1.4. Fırsatlar.....	43
TARTIŞMA VE YORUM.....	44
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	45
KAYNAKÇA.....	47
ÖZGEÇMİŞ.....	56

KISALTMALAR

İSG: İş Sağlığı ve Güvenliği

İSGK: İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu

METİP: Dördüncü Parti

AB: Avrupa Birliği

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu

GSS: Genel Sağlık Sigortası

TÜİK: İşgücü İstatistikleri

GSYİH: Tarımsal Gayri Safı Yurtiçi Hâsıla

SSGSS: Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası

SSGSSK: Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu

MTİ: Mevsimlik Tarım İşçisi

EUROSTAT: Avrupa Birliği İstatistik Ofisi

TARSİM: Tarım Sigortaları Kanunu

TZOB: Türkiye Ziraat Odaları Birliği

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

BM: Birleşmiş Milletler

İPC: İdari Para Cezası

TMMOB: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

MMO: Makine Mühendisleri Odası

BK: Borçlar Kanunu

MİGA: Mevsimlik İşçi Göçü İletişim Ağı

ÇSGB: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

ÇİM: Çocuk İzlem Merkezi

MSG: Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi

İŞKUR: Türkiye İş Kurumu

TABLÖLER LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1. Türkiye’ de Tarım Alanlarına Ait İstatistikler (2001-2020).....	5
Tablo 1.2. Tarım İşçilerinin Ortalama Ücretleri (1996-2019).....	8
Tablo 2.1. Elektrik Kazalarının Oluşmasına Yol Açan Nedenler.....	19
Tablo 2.2. Solunumla İlgili Riskler-Hastalıklar.....	27
Tablo 2.3. Deriyle İlgili Riskler-Hastalıklar.....	28
Tablo 2.4. Toksik ve neoplastik Riskler-Hastalıklar.....	29
Tablo 2.5. Kaza\Yaralanmaya Bağlı Riskler-Hastalıklar.....	30
Tablo 2.6. Mekanik\Termal stres Riskler-Sağlık Sorunları.....	31
Tablo 2.7. Davranış kaynaklı Riskler-Sağlık Sorunları.....	31
Tablo 3.1. Ülkemizde, İstihdamın Sektörel Dağılımı (2021).....	33
Tablo 3.2. İstihdam Edilenlerin Tarım İşindeki Durumu.....	33
Tablo 3.3. İş Kazaları Değerlendirilmesinde Kullanılan Göstergeler.....	34
Tablo 3.4. Ülkemizde Sıklık Hızı İle Ağırlık Oranı (iş kazası) (2012-2019).....	35
Tablo3.5. 4-1/a Kapsamında İş Kazaları -Meslek Hastalıklarında Ölenlerin İl-Cinsiyet Dağılımı(SGK.2020).....	35
Tablo 3.6. 4-1/a Kapsamında, Hastalık Olaylarının Yaş Grubu ve Cinsiyet Dağılımı (2020).....	36
Tablo 3.7. İş Kazası İle Meslek Hastalığının Sektör Bazında Dağılımı (2018).....	37
Tablo 3.8. Traktör Kazası ve Ölen-Yaralanan Sayısı (2017).....	39
Tablo 3.9. Tarımda iş kolu-tehlike sınıfı.....	39
Tablo3.10. Tarımsal İlaç Kullanımı (2006-2020).....	40

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Tarım Arazisi.....	3
Şekil 1.2. Bitkisel Üretim 2020-2021.....	4
Şekil 2.1. Riskin Nedenleri.....	17
Şekil 2.2. Makineli İş Kazası.....	18
Şekil 2.3. Yılan Isırığı.....	20
Şekil 2.4. Ergonomi.....	21
Şekil 2.5. Zirai Mücadele (İlaçlama).....	22
Şekil 2.6. Adana,Çatalpınar köyü.....	23
Şekil 2.7. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barındığı Çadırkent. Tarsus\Topçu Köyü.....	23
Şekil 2.8. Kosa (Orak).....	24
Şekil 2.9. Motorlu Tırpan.....	25
Şekil 3.1. Ülkemizdeki Meslek Hastalığı ve İş Kazası Oranı (2013-2018).....	36
Şekil 3.2. İş Kazası Sebebiyle Ölenlerin Yaş Bakımından Dağılım (2017).....	38
Şekil 3.3. AB-28 ve Türkiye’ de 4 ve Üzeri İşgünü Kaybı Olan İş Kazaları Sayısının İşyerinde Çalışan Sayılarına Göre Dağılımı (%) (2014).....	38

GİRİŞ

Türkiye' nin sahip olduğu arazinin yüzdelik dilim olarak 35' lik kısmı ekilebilir alanlardan oluşmaktadır. Su kaynağı bakımından ülkemizde 14 300 km2 göl ve nehir alanları bulunmaktadır. Sahip olduğu 28 milyonluk tarım arazisinin ancak 4,7 milyon hektarı sulanabilmektedir (Ahioğlu, S. (Ankara-2008)).

“Tarımın tüm dünyada %35 ile istihdamda ikinci olduğu belirtilmiştir. %23' le ülkemiz istihdamında da ikinci alan olduğu Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından bildirilmektedir. Canlıların gıda ihtiyacını gidermesi ve de ülke ihracatımızdaki yeri tarımın öneminin artarak devam edeceğini göstermektedir.” (TBMM,2015, Sıra Sayısı:716)

(TARSİM, 2013:10)' de belirtildiği gibi en başta insanların temel ihtiyaçlarını daha sonra da diğer sektörlerin birçoğunun hammadde ihtiyacını karşılamasından dolayı insanlık tarihinde her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Yaşam devam ettiği sürece de önemini her zaman koruyacağı anlaşılmaktadır. Tarımsal faaliyette çalışan mevsimlik(konargöçer) işçiler genellikle değişen iklim koşullarında, açık havada, birçok canlıya ev sahipliği yapan toprakla iç içedir. Özellikle iklim koşullarının ve bu koşullara bağlı tarımsal ürünlerin çeşitlilik gösterdiği ülkemizde çalışan mevsimlik(konargöçer) tarım işçilerinin de çalışma koşulları ve çalışma yerleri sürekli değişmektedir. İnsan gücünün en çok gereksinin duyulduğu bir sektör olan tarım, bu özelliklerinin yanı sıra çalışma şekli açısından da diğer sektörlerden farklılık göstermektedir. Tarım işçiliği değişken koşullar içinde yerine getirilen işleri kapsamaktadır. İnsan gücünün en çok gereksinim duyulduğu tarım sektörü bu ayırıcı özelliğinden dolayı iş sağlığı ve iş güvenliği bakımından çok önemli yere sahip olmaktadır. Çalışanların bu denli değişken koşullarda çalışırken karşılaşılabilecekleri iş kazaları ve meslek hastalıkları da bir o kadar da çeşitlilik göstermektedir.

(Menemencioğlu, 2012), yapmış olduğu çalışmada gelişmiş ülkelerdeki işletmelere makine gücünün girmiş olduğunu; ancak örneğin Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ise halen insan gücüne dayanan üretim yapıldığını belirtmiştir.

“Kırsal bölgelerde yaşayanların çoğunluğu, aile işletmesi şeklinde ülkemizin tarımsal üretimine doğrudan ya da dolaylı olarak katkı sağlamaktadırlar.” (Çamurcu ve Seyhan, 2015:549)

Mevsimlik tarım işçileri ihtiyaç hâsıl olan yerlere gruplar halinde aracı (elci) vasıtasıyla gidip çalışmaktalar. Barınma, gıda, ulaşım ve ücret koşulları aracı (elci) ve işveren (ağa, toprak sahibi) arasında belirlenmektedir. Buradaki en büyük ve tehlikeli sorunların başında mevsimlik tarım işçilerinin çalışma alanlarına *ulaşım araçlarıyla taşınırken yaşanan trafik kazaları* yer almaktadır. Ulaşım araçlarında gerekli güvenlik önlemlerinin alınmaması, kapasitenin üzerinde işçi taşınması vb. nedenlerden dolayı neredeyse her sene çoğunluğu ölümlü olmak üzere trafik kazaları yaşanmaktadır. Bu trafik kazalarında onlarca mevsimlik(gezici) tarım işçileri daha tarlalara, bahçelere yani çalışma alanlarına ulaşamadan hayatlarını kaybetmektedir (TBMM, 2015, Sıra Sayısı:716).

Daha önce de belirtmiş olduğum gibi bu çalışmamda önceden elde edilmiş veriler, akademik, bireysel çalışmalar, makaleler, gazete haberleri ve web sayfaları incelenmiş ve iş sağlığı ve güvenliği açısından mevsimlik tarım işçileri özelinde yaşanan ya da yaşanabilecek sorunlar ve bu sorunlarla ilgili çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır.

BÖLÜM 1

ÜLKEMİZDE TARIM

Bu bölümde ülkemiz tarımı, mevsimlik tarım işi ve işçisi, meslek hastalığı, iş kazası kavramları açıklanmaya çalışılmış ve alakalı veriler verilmiştir.

1.1. Sektör Bazında Tarım

Dünyada tarım arazileri birçok olumsuz sebepten dolayı azalmaktadır. Bu azalmaya yol açan başlıca sebepler şehirleşme, erozyon, ormanların yok edilmesi, su kaynaklarının azalması, iklim değişikliği vb. olarak sıralanabilir (Gülgönül ve Akiş, 2020).

Tüm canlıların beslenmesi için tarımsal üretimin bir düzenlilik içinde yapılması gerekmektedir. Küresel ısınma, günden güne azalan su kaynakları tarımsal üretime büyük oranda zarar vermektedir. Bu olumsuz koşulların yanı sıra devamlı artan bir dünya nüfusu ve bu nüfusun yeterli ve düzenli şekilde beslenmesi sistematik tarımsal üretimin yapılmasına, tarım sektörünün geliştirilmesine bağlıdır (Sümer ve Polat, 2016).

Dünyanın gelişmiş ülkelerine baktığımız zaman tarımsal ürün talebini karşılamalarına rağmen ekilebilir alanların maksimum düzeyde olması, yeterli alanların olmaması konunun önemini arttırmaktadır. (Tuna, 2011).

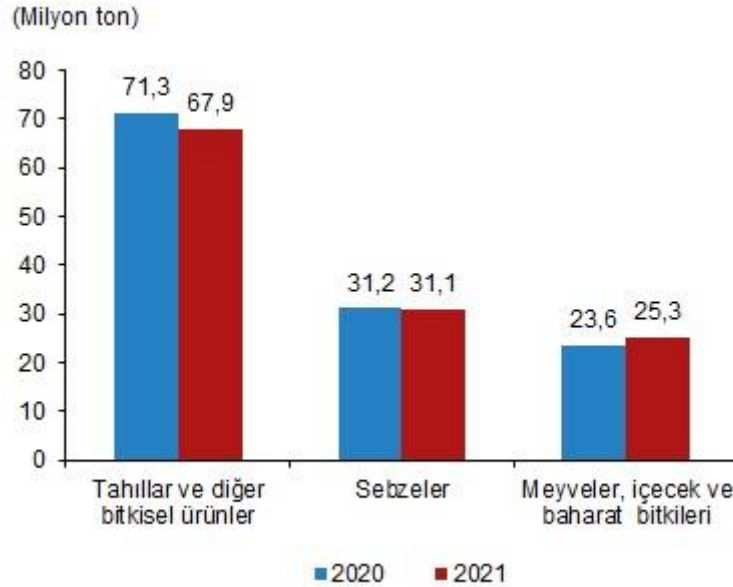
Şekil 1.1. Tarım arazisi

Kaynak: T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Akıllı Tarım Platformu.

Ülkemizde tarım, besin maddeleri ihtiyacını karşılaması, nüfusun belli bir kesimini istihdama dâhil etmesi ve milli gelire katkı sağlaması, sanayinin tarıma dayalı hammadde ihtiyacını karşılaması vb. nedenlerle ekonomideki önemini sektör olarak korumaya devam etmektedir. Bu açıdan bakıldığında verimli ekilebilir alanlara sahip gelişmekte olan ülkelerin sektörel üretim açısından önemi artmaktadır. Ülkemiz yeterli su kaynaklarına, verimli ekilebilir arazilere, insan gücüne ve dört mevsim iklime sahip bir ülke olduğu için tarımsal üretim açısından önemli bir konumdadır. Ülkemiz bu elverişli koşullar altında tarımsal üretimini arttırıp bundan ülke ekonomisi adına büyük kazançlar elde edebilir. (TARSİM, 2013:10)

İş kanunumuzca tarım işçileri de kapsama girmiştir ancak bu kanun çalışan sayısı 50’ den az işyerlerini kapsamamaktadır. Sadece büyük ölçekli (50+) işletmeleri kapsamıştır. Bununla beraber İSG protokolüyle 10 kişinin altında tarım işçisine sahip işyerleri de kapsama alınmıştır. Böylelikle, bu kapsamdaki tarım işletmelerinde çalışanlar da İş Sağlığı ve Güvenliği Protokolü kapsamına girmiştir. (ÇSGB, Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Rehberi)

Ülkemiz, tarımsal arazilere, insan gücüne ve dört mevsim iklime sahip bir ülke olduğu için tarımsal üretim açısından önemli bir konumdadır. (ÇSGB, Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Rehberi)

Şekil 1.2. Bitkisel Üretim 2020-2021

Kaynak: (TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2021)

Şekil 1.2. den, bitkisel üretimler içerisinde meyve, içecek ve baharat bitkileri 2021 yılında artışa geçmiştir.

Ülkemizdeki tarım alanlarına ilişkin 2001’ den 2020’ e ait rakamlar aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. (TÜİK, 2021)

Tablo 1.1. Türkiye’ de Tarım Alanlarına Ait İstatistikler (2001-2020)

Tarımsal Alanlar							
Bin Hektar -							
	Toplam	Tahıl, diğer bitkisel alan		Sebze	Süs Bitkisi	Meyve, içecek, baharat	Çayır, Mera
		Ekilen	Nadas				
2001	40.967	17.917	4.914	909		2.610	14.617
2002	41.196	17.935	5.040	930		2.674	14.617
2003	40.644	17.408	4.991	911		2.717	14.617
2004	41.210	17.962	4.956	895		2.780	14.617
2005	41.223	18.005	4.876	894		2.831	14.617
2006	40.493	17.440	4.691	850		2.895	14.617
2007	39.504	16.945	4.219	815		2.909	14.617
2008	39.122	16.460	4.259	836		2.950	14.617
2009	38.912	16.217	4.323	811		2.943	14.617
2010	39.011	16.333	4.249	802		3.011	14.617
2011	38.231	15.692	4.017	810	4	3.091	14.617
2012	38.399	15.463	4.286	827	5	3.201	14.617
2013	38.423	15.613	4.148	808	5	3.232	14.617
2014	38.558	15.782	4.108	804	5	3.243	14.617
2015	38.551	15.723	4.114	808	5	3.284	14.617
2016	38.328	15.575	3.998	804	5	3.329	14.617
2017	37.964	15.498	3.697	798	5	3.348	14.617
2018	37.797	15.421	3.513	784	5	3.457	14.617
2019	37.716	15.398	3.387	790	5	3.519	14.617
2020	37.762	15.628	3.173	779	5	3.559	14.617

Kaynak: (TÜİK, İstatistik Veri Portalı, İstatistiksel Tablolar, 17 Ağustos 2021)

Tablo 1.1. incelendiğinde ülkemiz tarım alanlarında en az yer kaplayan süs bitkileridir. En fazla yer kaplayan bitki ise tahıldır.

Ülkemiz Ekonomisinde her zaman önemli bir yere sahip olmuş olan tarım, halen ülkemizin ihracatında önemli bir kalemdir. Tarım ve gıda ürünleri toplam ihracatımızın %11’ ini oluşturmaktadır (Bashimov, 2017, Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi).

Türkiye’ nin nüfusu artmış ancak tarımda çalışan nüfus azalmış ve %23,2 oranına düşmüştür. Bu durum da kırsaldan şehirlere göçün bir göstergesidir (TOBB, 2013, Türkiye Tarım Sektörü Raporu).

1.2. Mevsimlik (Konar-Göçer) Tarım İşi

Tarımda mevsimlik(gezici) işçilerden bahsetmeden önce mevsimlik tarım işini açıklamak faydalı olacaktır. Tarım sektöründe ürünlerin ekilmesi, bakımlarının yapılması ve toplanması aşamaları iklim koşullarına ve genelde insan gücüne bağlıdır. Değişik iklim koşullarında her iklimin kendine özgü tarım ürünleri söz konusu olduğundan ürünün sağlıklı olarak elde edilmesine elverişli zaman ve yerlerde yapılan işe mevsimlik tarım işi denilmektedir. Ülkemizde dört mevsimde çeşitli tarım ürünleri yetiştirilmektedir. Ekimi yapılan bu tarımsal ürünlerin hasadı genellikle yaz aylarında yapılmaktadır. Yılın belirli döneminde yapılan kısa süreli tarımsal işlere mevsimlik tarım işi denilmektedir (Demir, 2015:180, Çalışma ve Toplum Dergisi).

(TBMM,2015:57)' nin yayımlamış olduğu Meclis Araştırması Komisyonu Raporu' na göre ülkemizde tarımın kendine özgü yapısının sonucu, kamu ve özelde çalışan mevsimlik (geçici) işçilerin sayısının, sürekli işçilerden (tarım işyerlerinde, fabrikalarında çalışan) fazla olduğu ve bu işlerin mevsime göre yapılmasından dolayı, işçilerin de istihdamının mevsimlik olarak yapılması gerekliliği ve de üretimin devamlı ve sağlıklı bir biçimde yapılmasında vazgeçilmez şekilde ihtiyaç duyulan mevsimlik işçilerle ilgili olarak var olan sıkıntıların giderilmesinin bu sıkıntıların, eksikliklerin kendi gerçekliğiyle ortaya konmasıyla gerçekleşebileceği tespitinde bulunulmuştur.

1.3. Mevsimlik Tarım İşçisi

(TBMM, 2015, Sıra Sayısı:716) tarafından oluşturulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu' nda, ülkemizdeki mevsimlik tarım işçiliğinin, 6,3 milyon olan tarım işgücünün yaklaşık olarak yarısını oluşturan sektör olduğu belirtilmiştir. ÇSGB verilerine göre, 300.000 civarında mevsimlik tarım işçisinin kayıt dışı olduğuna, çocuklarla beraber sayılarının asgari 1 milyon olduğu tespitine varılmıştır. Ülkemizde mevsimlik(gezici) tarım işçileri, çalışma yerleri açısından incelendiğinde göç hareketleri genellikle doğu illerinden batı illerine doğru olmaktadır. Marmara, Ege, Karadeniz ve Akdeniz bölgeleri mevsimlik tarım işçilerinin tarımsal faaliyette bulunmak için göç etmiş oldukları bölgeleri oluşturmaktadır. Mevsimlik tarım işçileri ülkemizin kuzey, güney ve batı kesimlerindeki tarım alanlarında çalışmaktadırlar.

Mevsimlik (gezici) tarım işçisi ise yaşadığı yerden göç ederek başka yerlerde geçici olarak çalışan tarım işçileridir. Prof. Dr. Ali Seyyar' ın çalışmasında da belirttiği gibi mevsimlik (gezici) tarım işçileri bir sözleşme kapsamında işverene bağlı olarak çalışmaktadırlar. (Seyyar A. 2005:323:Akt. D)

Tarım sektöründe özellikle mevsimlik tarım işinde çalışan işçilerin çoğunluğa yakını kadın ve çocuklardan oluşmaktadır. Mevsimlik tarım işinde çalışanlar genellikle aileleriyle birlikte çalışacakları alana göç edip bu alanlara yakın yerlerde barınmaktadırlar. Bu ailelerdeki kadın ve çocuklar da tarlalarda, bahçelerde hep birlikte çalışmaktalar (TBMM, 2015, Sıra Sayısı: 716).

Genellikle ekilebilir toprağı olmayan ya da sahip olduğu toprağı işleyemeyen ailelerden oluşan mevsimlik tarım işçileri, tarım işçilerine talebin yoğun olduğu yerlerde geçici olarak çalışmaktadırlar (ÇSGB,2010:1:Akt. Demir, M., 2015).

Bu işçiler geçimlerini sağlayabilmek için *ücretli (yevmiyeli)* olarak çalışmaktadırlar. Ve bu ücretleri, tarım aracısı tarafından işverenden alınarak işçilere teslim edilmektedir. (TBMM, 2015, Sıra Sayısı: 716:XX-XXXVIII)

Türkiye’ de tarım işçilerinin ortalama ücretlerine ilişkin 1996’ dan 2019’ a kadar olan rakamlar aşağıdaki tabloda verilmiştir. (TÜİK,2020)

Tablo 1.2. Tarım İşçilerinin Ortalama Ücretleri (1996-2019)

Ortalama Ücret – (1996-2019)						
Yıl	Mevsimlik (Gezici) İşçilerin Ortalama Günlük Ücretleri (TL)			Sürekli İşçilerin Ortalama Aylık Ücretleri(TL)		
	Kadın	Erkek	Ortalama	Kadın	Erkek	Ortalama
1996	0,47	0,68	0,55	10	14	13
1997	1	1	1	26	30	30
1998	2	2	2	51	58	57
1999	3	4	3	90	108	107
2000	4	6	5	123	141	139
2001	5	7	7	163	203	200
2002	7	9	8	195	248	244
2003	9	12	11	232	306	297
2004	12	15	13	286	362	360
2005	14	18	15	314	403	391
2006	16	22	18	377	511	488
2007	19	26	22	550	706	694
2008	21	29	25	641	822	803
2009	23	32	27	650	836	806
2010	25	35	29	732	906	884
2011	29	38	33	748	1 022	979
2012	33	43	38	858	1 128	1 090
2013	36	48	42	1 032	1 262	1 232
2014	41	54	48	1 118	1 304	1 284
2015	46	59	52	1 332	1 563	1 532
2016	53	66	59	1 456	1 714	1 677
2017	60	73	66	1 576	1 921	1 857
2018	67	82	74	1 668	2 187	2 117
2019	79	94	87	2 041	2 486	2 422

Kaynak: TÜİK, İstatistik Veri Portalı, İstatistiksel Tablolar, (16 Mart 2020).

(<https://veri.tuik.gov.tr/Search/Search?text=tarim>)

Tablo 1.2. den mevsimlik tarım işçilerinin günlük ücretlerinin 1996 yılından 2019 yılına kadar devamlı olarak arttığını, 2019 yılında ise bu ücretin 87 TL olduğu görülmektedir.

“Mevsimlik (gezici) tarım işçilerinin nerede, ne zaman, hangi şartlarda çalışacakları tarım aracı (elci) ile işveren arasında yapılan anlaşmayla belirlenmektedir. Mevsimlik tarım işçileri işverenlerle genellikle doğrudan ilişki kurmazlar” (Çınar ve Lordoğlu, 2011:435-436:Akt. Demir, 2015).

Sektör olarak tarımın kendine özgü, ayırıcı özelliklerini açıklamak, mevsimlik(gezici) tarım işçisini doğru ve eksiksiz tanımlayabilmemiz için önemlidir. (TBMM, 2015, Sıra Sayısı: 716:12)

Tarım sektörünün belirgin özellikleri:

- 1- Çalışma alanları şehirden uzakta yer almakta.
- 2- Hemen hemen tüm aile bireylerinin çalıştığı bir alandır. Ailecek bir arada çalışma diyebiliriz.
- 3- Makine ve insan gücüne dayalıdır. İnsan gücünün en fazla yer aldığı ülkeler, gelişmekte olan ülkelerdir.
- 4- Makine ile tarımın her işi yapılamamaktadır.
- 5- Ekim-dikim, bakım, ilaçlama, hasat ekilen ürünün özelliğine, mevsime bağlı farklı zaman dilimlerinde yapılır.
- 6- Sektörde çapa, toplama, ayıklama, ilaçlama, hasat vb. tarım işleri çok fazla insan gücüne ihtiyaç duyar.
- 7- Yapılan tarım işleri, iş olarak görülmez ve kayıt dışılık fazladır. Bunun nedeni tarım işlerinin kısa süreli olması ve mesleki anlamda tanımlamanın yapılmamış olmasıdır.
- 8- Tarlaya, bahçeye çok yakın yerlerde konaklama yapılmaktadır. Çünkü çalışma alanına ulaşım genellikle yürüyerek olmaktadır. (TBMM, 2015, Sıra Sayısı: 716)

Ülkemizdeki mevsimlik tarım işçileri bakımından;

- Tarımda çalışan mevsimlik tarım işçileri devamlı yer değişikliği yaptıklarından çalışma sürelerinin ayarlanması zor olmaktadır.
- İSG mevzuatının uygulama ve denetiminin yetersiz kalması, çalışan işçilerin eğitim düzeyinin düşük olması, işverenlerin bazılarının bu konuda gerekli özeni göstermemesinden dolayı kaza ve yaralanma vb. vakalar fazla olmaktadır.
- Çocukların, mevsimlik tarım işçisi olan aileleriyle beraber çalışma alanlarına göç etmelerinden dolayı bu çocukların eğitimleri kesintiye uğramaktadır.
- Yapılan ya da yapılacak tarım işi dönemsel ve kısa sürede yapılmak zorunda olduğu için çalışanların kayıtları sağlıklı tutulamamakta ve bu durum da çalışanların sosyal güvenceden yoksun olmalarına neden olmaktadır.
- Bulundukları bölgeden farklı kültüre, yaşam biçimine sahip başka bölgelere gittikleri için sosyal dışlanmaya maruz kalabilirler.
- Özellikle mevsimlik tarım işçileri, çalışılacak yerin yakınlarında çadır kentler kurarak konaklamaktadırlar. Bu durum da zaruri ihtiyaçlar bakımından birçok yetersizliği, zorluğu beraberinde getirmektedir. Yolun, suyun, elektriğin, tuvaletin olmaması gibi

zorluklar bulunmaktadır. (TBMM, 2015, Sıra Sayısı: 716:12)

1.4. İş Kazası

İş kazasıyla ilgili ulusal ve uluslararası birçok tanım mevcuttur.

ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) iş kazasını “Belirli bir zarar veya yaralanmaya yol açan, önceden planlanmamış, beklenmedik olay” şeklinde ve

WHO (Dünya Sağlık Örgütü) da “Önceden planlanmamış, çoğu zaman yaralanmalara, makine ve teçhizatın zarara uğramasına veya üretimin bir süre durmasına yol açan olay” şeklinde tanımlamıştır.

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’ nca iş kazasıyla ilgili olarak, çalışılan iş yerinde yapılan çalışma sebebiyle oluşan, ölüme yol açan ya da vücudun bütünlüğüne ruhsal, bedensel zarar verip engelli duruma getiren olay vurgusu yapılmıştır (İSG Kanunu, m.3).

(Tuncay ve Ekmekçi, 2011)’ nin de belirtmeye çalıştığı gibi aslında aniden meydana gelen bir veya birden fazla etken altında çalışan işçilerin, bir veya birden fazla yönden(bedenen veya ruhsal yönden) zarara uğraması olarak tanımlayabiliriz iş kazasını.

“Tarım sektörü, Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (EUROSTAT)’ ne göre inşaat sektörünün ardından en tehlikeli ikinci sektör olarak değerlendirilmektedir.” (Çamurcu ve Seyhan, 2015)

1.5. Meslek Hastalığı

Sosyal Güvenlik Kurumu, meslek hastalığının ne olduğu hususuyla ilgili olarak, sigortalı şekilde çalışanın hangi işi yaptığına bağlı olarak devamlılığı olan nedenle ya da yapılan işin çalışma koşullarından ötürü geçici ya da devamlı özelliğine sahip sağlık sorunu, özürlülük durumu olduğuna vurgu yapılmıştır (SGK,2016,a.g.i.s.).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO)’ ya göre “Çalışma yerindeki etkenlerce oluşan hastalıklar” olarak tanımlamıştır. (N.Yıldız, A.,2019)

ILO(Uluslararası Çalışma Örgütü)’ ne göre ise sağlık sorununa yol açabilecek şartlarla ilişkili koşulların da yer aldığı hastalık (meslek) şeklinde tanımlama yapılmıştır (Çağlayan, 2015:30:Akt. Kocabaş, F., 2017:36)

Tanımlar incelendiğinde meslek hastalığında tekrarlanan bir süreç, durum mevcuttur. Tekrarlanan bir durum olması, iş kazasıyla meslek hastalığını birbirinden net bir şekilde ayırmaktadır. İşyerinde gerçekleşen kaza aniden oluşurken, hastalık uzun süreçten sonra oluşmaktadır (İş Sağlığı ve Güvenliği, 2012).

Sosyal Güvenlik Kurumu, bir hastalığın veya engelliğin meslek hastalığı dahilinde olup

olmadığını çalışanın sigortalılık durumuna, hastalığın-engelliliğin çalışılan işin sonucunda gerçekleşmesine, sigortalı çalışanın bedenen ya da ruhen engelliliğinin oluşmasına, ilgili yönetmelik kapsamında olunmasına, yönetmelikçe belirli olan zamanda oluşmasına ve meslek hastalığının Sosyal Güvenlik Kurum Sağlık Kurulu' nca ortaya çıkartılmasına ve bunların hepsinin birlikte gerçekleşmesine bağlamıştır (SSGSSK m.14)

1.5.1. Meslek Hastalığı Kapsamı

İşin yürütülmesine yönelik şartlar veya tekrarlanan bir sebepten dolayı oluşan geçici ya da sürekli hastalıklar bu bağlamda değerlendirilmektedir. Örnek verecek olursak; tütün toplama işinde çalışanlarda görülen “*Tabakozis hastalığı*”, tekrarlanan nedenlerden dolayı oluşan meslek hastalıklarından sayılmaktadır. “*Sıtma*” hastalığıyla mücadele eden çalışanların bataklıkların kurutulması işlemi sırasında yakalandıkları sıtma hastalığı ve hayvancılık işlerinde çalışanlar da görülen “*Şarbon hastalığı*”, çalışma esnasında yapılan işin sahip olduğu negatif şartlardan ötürü oluşmaktadır (SGK, 2016, İş Kazası ve Meslek Hastalığı).

1.5.2. Meslek Hastalığı Bildirim Yükümlülüğü

Meslek hastalığının bildirimi hususuyla ilgili olarak İSG Kanun’unda, çalışanlarda yaşanabilecek kazaların (iş), hastalıkların (meslek) hekimce tespit edilip işyeri sahibine bildirildikten sonra işyeri sahibinin bu durumu 3 iş gününde SGK’ ye bildirmesi mecburiyetine ve yetkili hastanelerin de kendilerine bildirilen bu durumu 10 gün içinde SGK’ ye iletmeleri zorunluluğuna vurgu yapılmıştır. Yine bu kanunda, yükümlülüklerini yerine getirmeyen işverene idari para cezası uygulanacağı öngörülmüştür. (İSGK, m.14, m.26)

1.6. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yasal Durumu

1.6.1. Ülkemizdeki Yasal Düzenlemeler

“Birçok kaynak incelenmiş ve mevsimlik tarım işçileriyle ilgili kapsayıcı bir yasanın olmadığı anlaşılmıştır. 50+ çalışana sahip tarım işyerlerinde çalışan tarım işçileri iş kanunu maddelerinden yararlanabilmektedirler(Öz ve Bulut, 2013:109:Akt. Demir, M., 2015).

1.6.1.1. Tarım Çalışanı \ İş Kanunu

Türk Tabipler Birliği' nin çıkarmış olduğu Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi' nde, Tarım işinde çalışanların İş Kanunu' na tabi olmadıkları için İş Kanunu' na tabi çalışanların sahip olduğu haklardan istifade edemediklerine, mevsimlik çalışmak zorunda olan tarım işçilerinin ise sayıları 50+ olsa bile (süreksiz çalıştıklarından) kayıt dışı kaldıklarına vurgu yapılmıştır (MSG, 2010:2).

1.6.1.2. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu

Tarımda çalışan işçiler, Türk Borçlar Kanunu' na tabi olarak çalışmaktadırlar. İş Kanunu m.4/I, b uyarınca, eğer 51 çalışandan az işçinin çalıştırıldığı işyerleri söz konusu olursa İş Kanunu yerine, Borçlar kanunu ilgili hükümleri uygulanacaktır denilmiştir. Mevsimlik olarak çalışan tarım işçilerinin belli haklara kavuşması, 1 Temmuz 2012' de yürürlüğe alınan borçlar kanunu' yla sağlanmaya başlanmıştır. (İş Kanunu, 2003, m.4/b)

Borçlar kanununa göre işçi ve işveren arasındaki ilişki, iş kanunundan farklı olarak, hizmet sözleşmesiyle gerçekleşmektedir.(BK m.393-447)

Türkiye' de mevsimlik tarım işçileri için, varolan iş kanunlarından hiçbirisinin maddeleri uygulanmamaktadır. Bu işçiler için hukuken oluşmuş olan bu eksikliği gidermek için Türk Borçlar Kanunu' nda yer alan hizmet sözleşmesine ait maddeler uygulanmaya çalışılmıştır. (BK m.393-447)

1.6.1.3. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal Güvenlik Hakkı

GSS' ye dahil edilmiş işçiler kaza (iş) geçirmeleri, hastalığa (meslek) yakalanmaları durumunda birçok yardımdan (yardım, ortez protez temini, iş göremezlik geliri, sigorta yarımı gibi) faydalanmaktadırlar ancak mevsimlik işçiler sigortalı olarak çalışmadıklarından sosyal güvenlik haklarından mahrum kalmaktadırlar (MSG,2010)

Belirtilmesi gereken bir diğer husus da mevsimlik tarım işçilerinin çoğunun gelir düzeylerinin düşük olmasından dolayı yeşil karttan yararlanıyor olmalarıdır. Mevsimlik tarım işçilerinin sahip olduğu yeşil kartlara ait (düzenlemeler) uygulamalar, 5510 sayılı kanuna dâhil edilmiştir. Mevsimlik tarım işçilerinin yani yeşil kart sahibi çalışanlar, 2012 yılında SSGSS kapsamına alınmışlardır. Mevsimlik tarım işçilerinin yeşil kart sahibi olabilmeleri için gelir testine girmeleri gerekmektedir. Bu çalışanlara, çalıştıkları yerlerde karşı karşıya kaldıkları

risklere karşı İSG açısından, gerekli tedbirler, önlemler hakkında bilgilendirilmeleri yapılmamaktadır. İşçiler, bu durumun sonucunda aynı zamanda yaşamın genelinde sağlık açısından bir sorunla karşılaştıklarında devreye, sağlık masraflarının devlet tarafından giderildiği yeşil kart uygulaması girmektedir. Yeşil kart sahiplerinin sağlık giderleri devlet tarafından karşılanmaktadır. Yeşil kart uygulamasından, sağlık masraflarını karşılayamayan ya da karşılamakta zorlananlar, dezavantajlı gruplar faydalanabilmektedir. (TBMM, 2015. Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, Sıra Sayı:716)

1.6.1.4. 6331 Sayılı İSG Kanunu

İSG kanunu, 2012’ de yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun amacı, işçilere ve işverenlere işyerindeki tehlikelere ve bu tehlikelerden korunmaya yönelik bilgilendirmeleri yapıp iş sağlığı, iş güvenliği bakımından alınması zaruri olan tedbirlerle ilgili çalışmaların sistemli bir şekilde yapılmasını sağlamaktır. (İSGK, 2012, m.1)

1.6.1.5. Sendika-Toplu İş Sözleşmesi

Yargıtay’ ın ilgili dairesi, mevsimlik tarım işçilerinin sendikaya üye olmalarına engel olacak bir düzenlemenin olmadığını belirtmişlerdir. Üstelik yapılan işin geçici olmasının bile sendika üyeliğini etkilemeyeceği durumu da Yargıtay’ ın ilgili dairesinin kararına bağlanabilir. (TBMM, 2015. Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, Sıra Sayı:716)

Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi’ nde tarım işçilerinin (özelinde de mevsimlik işçilerin de) sendikalı olabilme durumlarıyla ilgili olarak, bir yasağın bulunmadığı ancak uygulamada bu işçilerin sendikal haklardan istifade edemedikleri belirtilmiştir. Sendikal haklardan istifade edilememesinin nedenleri arasında mevsimlik işçilerin sayı olarak küçük birimler şeklinde ve geçici (mevsimlik) olarak çalışmaları gösterilmiştir. (MSG, 2010:3)

1.6.1.6. Tarımda İş Aracılığı

Tarım işinde işverenlere (ağa, elci) tarım işçisi temin etmek için işçi ile işveren arasında bağlantı sağlamak üzere çalışmak isteyen insanlara belli şartlar içerisinde çalışmalarının sağlanması, kontrollerinin, denetimlerinin sağlıklı şekilde yapılabilmesi için bu yönetmelik kapsamında izin verilmektedir. (Resmi Gazete, (2010), Sayı: 27593)

(Resmi Gazete, 2010, Sayı:27593)’ de yerel ve mevsimlik tarım işlerinde işçi ve işveren

(toprak sahibi, ağa) arasında yasal olarak belirlenen belli bir ücret karşılığında köprü vazifesi gören, görececek insanlara İŞKUR (Türkiye İş Kurumu) tarafından kimlik kartı verileceği belirtilmiştir. Böylece yolda ve çalışılan sahada denetimler daha düzenli yapılabilmektedir. Tarım araçları (elçiler) her sene bir kere olmak üzere en yakın İŞKUR (Türkiye İş Kurumu)' a gidip çalışma raporu vermek ve üç yılda bir de izin belgelerinin yenilemek mecburiyetindedir. Bu araçların yerine getirmesi gereken yükümlülükler, aracı (elci) kimlik kartı teslim aşamasında araçlara (elçilere) verilen sözleşmede belirtilmiştir. (Resmi Gazete, (2010), Sayı: 27593)

1.6.1.7. TSM ve Bağlı Birimler 29258 Sayılı Yönetmeliği

TSM' ce, mobil sağlık hizmeti yöntemiyle birçok imkândan mahrum olan gruplar içinde yer alan mevsimlik (gezici) tarım işçileri, mülteciler gibi kesimlere sıhhi hizmetlerin verilmesi amaçlanmıştır. Bu grupların sağlık hizmetlerine erişimi çoğu zaman kolay olmamaktadır. Toplum Sağlığı Merkezi, bu gruplara yönelik hem koruyucu hem de geliştirici sağlık hizmetleri sunmaya çalışmaktadır. (Resmi Gazete, (2015), Sayı: 29258)

1.6.1.8. 2010/6 Sayılı Başbakanlık Genelgesi

(Resmi Gazete, 2010, Sayı: 27531)' de geçici çalışan mevsimlik işçilere yönelik 2010 yılında yayımlanmış olan genelgenin adından anlaşılacağı gibi amaç mevsimlik (gezici) çalışanların şartlarının düzeltilmesidir. Bu genelge tarımda çalışan mevsimlik işçilerin çalışma alanlarına sağlıklı bir şekilde ulaşmalarını, barınmalarını ve eğitim çağındaki çocuk işçilerin eğitim almalarını sağlamak için merkezi ve yerel idarelere özel görevler yüklemektedir.

1.6.1.9. MEB 2011/25 sayılı Genelgesi

Mevsimlik tarım işçileri çalışmak amacıyla başka yerlere ailecek gitmektedirler. Gittikleri yerlerde eğitim çağındaki çocukların eğitime erişimlerini sağlamak ve bu eğitimlerinin devamlılığını sağlamak amacıyla yol haritası belirlenmiştir. Bu yol haritasıyla tarımda çalışan mevsimlik tarım işçilerinin çocuklarının eğitimleri için yapılması gerekenler vurgulanmıştır. (MEB Mevzuat, 2011/25, Bakanlık Genelgeleri, a.g.i.s.)

1.6.1.10. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2012/20 Sayılı Genelgesi

Mevsimlik (gezici) tarım işçileri, yaşamlarını idame ettirmek için çalışmak amacıyla bulundukları yerlerden başka yerlere göç etmektedirler ve göç ederlerken de yanlarında aileleriyle göç etmekte. Ve ailecek hep birlikte tarlalarda, bahçelerde uygun olmayan şartlarda çalışmaktalar. Böyle bir durumda bu ailelerin çocukları da çalıştıklarından bu çocuklar, okullarından, eğitimlerinden uzak kalıyorlar. İşte bu genelge ile daha önce de birçok adımın atılmış olduğu çocuk işçiliğinin engellenmesi ve okula gidecek yaşta bulunan göç etmiş ve okullarından uzaklaşmış çocukların sağlıklı bir şekilde eğitimlerine devam etmelerini sağlamak amacıyla yayımlanmıştır. Amaç çocuk işçiliğinin ilgili kurum ve kuruluşlarca organize bir şekilde engellenmesidir. (Çocuk İzlem Merkezi, 2012)

1.6.2. Uluslararası Mevzuat (Sözleşmeler)

1.6.2.1. BM Sözleşmeleri

Birleşmiş Milletler, kabul etmiş olduğu birtakım uluslararası belgelerle herkesin olduğu gibi tarım işçilerinin de temel sorunlarına yönelik koruyucu hükümler getirmeyi hedeflemiştir (TBMM, 2015. Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, Sıra Sayı:716:28)

1.6.2.2. ILO Sözleşmeleri

129 sayılı Tarımda İş Teftişi Sözleşmesi, tarımsal faaliyetlerle ilgili önemli bir düzenlemedir. Bu sözleşmeyle ILO'ya üye ülkelerden tarımda bir teftiş kurulu oluşturulması ve tarımda çalışanların şartlarıyla alakalı maddelerin yürütülmesi, işletilmesi amaçlanmıştır. Teknik bilgi ve tavsiyelerde bulunmak ve yetkili makamların dikkati bu konudaki boşluklara çekilmeye çalışılmıştır. 133 sayılı Tarımda İş Teftişi Tavsiye Kararıyla da kırsal bölgelerindeki okullarda iş güvenliği, sağlığa uygunluk ve uygun diğer hususlarda konferanslar düzenlenmesinde iş müfettişlerine etkin roller verilmiştir. (TBMM, 2015. Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, Sıra Sayı:716:31)

1.6.2.2.1. ILO 184 Sayılı Sözleşmesi

Uluslararası Çalışma Örgütü' nün bu sözleşmesiyle iş sağlığı, iş güvenliği açısından, hiçbir ayırım yapılmaksızın (sürekli, geçici, mevsimlik) tarımda çalışan işçilere de diğer

sektörlerde çalışan işçilerle aynı oranda ve aynı iş sağlığı ve güvenliği hakları kazandırılmıştır. Bu sözleşmeyle de bu haklar uluslararası düzeyde garanti altına alınmıştır. İSG açısından, tarım işçileri de tedbire ve korumaya yönelik iş sağlığı, iş güvenliği faaliyetlerine dâhil edilmiştir. (ILO, 2001, C184)- TBMM, 2015. Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, Sıra Sayı:716:32)

1.6.2.2.2. 192 sayılı Tavsiye Kararı

“Bu sözleşmenin yasal açıdan herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır. İşçiler için İSG açısından gerekli tedbirlerin belirlenmesi ve çalışanlar ile ailelerinin sosyal güvenlik kapsamına alınmaları tavsiyesinde bulunulmuştur” (madde 2,3). (TBMM, 2015. Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, Sıra Sayı:716:31)

BÖLÜM II

MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN KARŞILAŞTIĞI İŞ KAZALARI-MESLEK HASTALIKLARI RİSK FAKTÖRLERİ

Tarım işleri, ekilmesi düşünülen bitkinin özelliğine, ekilecek yerin iklimine, toprak yapısına bağlı gelişir. Bu işlerin icrasında vazgeçilmez olan işçilerin, istihdamı da sadece yapıldığı dönemde gerçekleşmektedir. İşçiler, sosyal güvenceye dâhil edilmediği için, iş kazaları, meslek hastalıkları da kaza ya da hastalık olarak bildirilmemektedir. Bu da bu işlerde çalışanlarda görülen iş kazaları, meslek hastalıklarıyla ilgili yeterli, sağlıklı verilerin tutulmasını engellemektedir. (TBMM, 2015. Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, Sıra Sayı:716)

2.1. Mevsimlik Tarım İşinde İş Kazası

Kısaca istenmeyen, aniden gelişen, maddi-manevi açıdan zararları olan olay. Meydana gelmesinde birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerden bazıları insan hatası, dikkatsizlik, kkd kullanmama, yeterli bilgiye sahip olmamak. (TMMOB Makine Mühendisleri Odası, 2020, Oda Raporu. 9.Baskı)

<i>İş Kazaların Nedenleri</i>	
<i>Güvensiz Durum</i> ❖ Makine ve Tezgâhların Koruyucusuz Oluşu. ❖ Çalışırken Önlem almama ❖ Sağlıksız El Aletleri (Elektrik) ❖ Bakımı yapılmamış makineler ❖ Yüksekte önlemsiz çalışma ❖ Açık bırakılmış kuyular	<i>Güvensiz Davranış</i> ❖ Yeterli bilgiye sahip olmama ❖ Dalgınlık ❖ Koruyucuları yerine oturtmamak ❖ Aceleci davranış ❖ Kurallara uymama ❖ Girilmemesi gereken bölgeye girme ❖ KKD kullanmama

Şekil 2.1. Riskin Nedenleri

Kaynak: TMMOB Makine Mühendisleri Odası, 2020, Oda Raporu. 9.Baskı.

Şekil 2.1. de belirtildiği gibi insanın kendi yaptıklarından (KKD kullanmama gibi) dolayı maruz kaldığı iş kazalarının yanında çalışmak için bulunduğu yerdeki güvenlik adına

eksikliklerin (açık kuyular gibi) olması da yer almaktadır.

2.1.1. Makine Kaynaklı İş Kazaları

Tarım makineleri birden çok işlevi yerine getirmek için tasarlanmaktadır. Toprağı sürmek, tarlayı bitki için uygun hale getirmek, ekmek, ilaçlamak, hasadını yapmak ve yetiştirilen bitkiyi uygun şartlarda saklamak gibi işlevleri yerine getirmektedir. Genelde çoğu çeşitli bileşenlere sahip olsalar da makineler amaca yönelik birleştirilmiş yapıdadırlar.

-Tarımda kullanılan makinelerin açıkta ve tehlikeli yerlerini kapatmak için muhafazalarının yerlerine takılı olması gerekmektedir.

-Makinede, insan için tehlikeli olan yerlerin muhafazalarının sağlıklı şekilde takılı olmaması çalışan için tehlike arz etmektedir (Kocabaş, 1992, Çalışma Ortamı Dergisi)

Şekil 2.2. Makineli İş Kazası

Kaynak: TAKMAKBİR (a.g.i.s.)

Şekil 2.2. de tarım işinde en çok kullanılan traktörün devrilmesi yer almaktadır.

“Kazaların tarım kesimindeki etkileri büyüktür. Kazada meydana gelen can kayıplarının (yaralanma ve ölümlerin) ve mal kayıplarının yanı sıra; iş gücü kaybı, işlerin zamanında yapılamaması, sağlık ve rehabilitasyon giderleri ile kazaya uğrayanda ortaya çıkan psikolojik ürküntüler, bu alanda hesaplanamayan ancak maliyeti çok yüksek kayıplarda ortaya koymaktadır.” (Özkan ve Peker, 1996: Akt. E.Yalçın vd., 2016:2053,a.g.i.s.)

2.1.2. Elektrik Kaynaklı İş Kazaları

“Tarım sektöründe sıkça görülen kazalardan bir diğeri elektriksel kazalardır. Bu kazaların ilk nedeni yüksek gerilim hatlarıdır. Diğer taraftan elektrikli makinelerin kullanımı esnasında oluşan elektrik çarpmaları, uzatma kablolarında meydana gelen kaçaklar oluşan kazaların başlıcalarıdır. Elektrik tesisatlarının genelde zayıf olması yangınlara dahi neden olabilmektedir.” (E.Yalçın vd., 2016:2053,a.g.i.s.)

(Eğri, ve ark., tarihsiz:Akt.Güğerçin ve Baytorun, 2018:164) İş kazaları daha çok, kazalardan korunma eğitimi almamış, yeteri kadar örgütlenememiş, işsiz kalma korkusu yaşayan, yeterli beslenemeyen, doğa koşullarında, açık alanda ve bazen de yüksekte çalışmak durumunda kalan iş gücünden kaynaklandığını dile getirmişlerdir.

Elektrik Mühendisleri Odasından temin edilmiş, elektrik kazalarının oluşum nedenleriyle ilgili bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir. (TMMOB EMO, a.g.i.s.)

Tablo 2.1. Elektrik Kazalarının Oluşmasına Yol Açan Nedenler(Tüm Sektörlerde)

1	<i>İzolasyon Hatalarından Oluşan Kazalar</i>	%23
2	<i>Makine Yakınındaki Elektrik Kaçağı İle Madeni Kısımlarının Elektriklenmesi Sonucu Oluşan Kazalar</i>	%26
3	<i>Enerji İletim Hatlarıyla Temas Sonucunda Oluşan Kazalar</i>	%20
4	<i>Elektrik Direkleri Üzerinde Veya Yakınında Oluşan Kazalar</i>	%12
5	<i>Gerilim Yakınındaki İşlerde Oluşan Kazalar</i>	%5.5
6	<i>Patlama Sonucu Oluşan Kazalar</i>	%5.9
7	<i>Elektrik Kısa Devreleri Sonucu Oluşan Kazalar</i>	%7.6

Kaynak: (TMMOB EMO, a.g.i.s.)

Tablo 2.1. de bulunan nedenler içinde kazayı en çok yaratanların elektrik kaçağı ve madeni bölümlerin elektriklenmesi olduğu anlaşılmaktadır.

2.1.3. Hayvan Kaynaklı İş Kazaları

Birçok zehirli canlının (sürüngen) ısırmasına karşı savunmasız olan özellikle mevsimlik (gezici) tarım işçileri, bu zehirli canlıların yaşadığı sahalarda (yerlerde) ya da buralara yakın yerlerde çadır kentlerde yaşamakta ve çalışmaktadırlar. Her an karşılaşılabilecekleri zehirli canlılarla böyle bir ortamda yaşayıp çalışırken, ısırılma sonucunda zehirlenmek ve bulaşıcı hastalığa yakalanmak gibi tehlikelerle iç içe kalmaktadırlar. (E.Yalçın vd., 2016:2053,a.g.i.s.)

Şekil 2.3. Yılan Isırığı

Kaynak: (Acil Çalışanları, 2021,a.g.i.s.)

Şekil 2.3. de yılan ısırığının insan vücudunda yarattığı diş izi ve tahribat görülmekte.

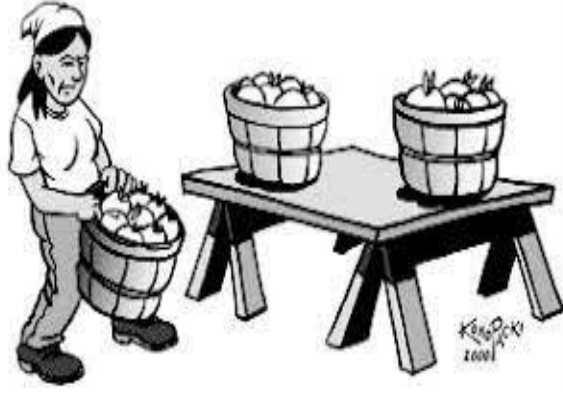
Dr. Ömer Harun, ülkemizdeki yılan türünün 40 olduğunu, bu türlerden de sadece 10 tanesinin zehirli olduğunu, bunların da 9 tanesinin Viperidae ailesinden engerek yılanı (çingiraklı), diğerinin ise Elepidea ailesinden olduğunu dile getirmiştir (Harun,2021,a.g.i.s.)

Yılan (zehirli) Isırmasında Yaklaşım\Müdahale

Yılan zehiri vücuda girdikten sonra ısırılan kişi şoka girer ve kişinin solunumunda sıkıntı yaşanır. Bundan ötürü ısırılan kişi bir an önce hastaneye götürülmeli, ısırığın olduğu kısmın temizliği yapılmalı, ısırığın olduğu noktaya (altına ve üstüne), sıhhi müdahalenin biran önce olabilmesi için işaret atılmalı, ısırılan kişinin rahat nefes alması sağlanmalı, kişi tez zamanda hastaneye, sıhhi müdahalenin biran önce olabilmesi için de işaret atılmalı, ısırılan kişinin rahat nefes alması sağlanmalı, kişi tez zamanda hastaneye\sağlık ocağına götürülmelidir (Acil Çalışanları, 2021,a.g.i.s.)

2.1.4. Ergonomik Kaynaklı İş Kazaları

(E.Yalçın vd., 2016:2053,a.g.i.s.)' ne göre, insan gücüyle, emeğiyle işlerin çoğunun yürütüldüğü tarımda, çalışanların en başta fiziksel açıdan uyumsuz hareketler yüzünden zarar görmelerinin önüne geçilmesi bağlamında ergonomik açıdan dikkat önemli bir yer teşkil etmektedir. Çalışan kişinin çalışma esnasında ağır ya da hafif bir malzemeyi bir yerden başka bir yere götürmek için kaldırmaya çalışması esnasında, kaldıracağı malzemeye uzaklığı ve malzemeyi kavrayacağı andaki vücut pozisyonu (şekli) çok önemlidir. Dikkat edilmezse çalışanın, en başta bel kısmında, bacaklarında (ağır yükün ayaklara ve bacaklara binmesi) ve diğer kaslarında hasarlar ortaya çıkabilir.

Şekil 2.4. Ergonomi

Kaynak: ÇSGB, (2019), Tarımda Ergonomik Riskler. (pdf)
(<https://www.csgeb.gov.tr/media/9471/tarimdaergonomikriskler.pdf>)

Şekil 2.4. te kaldırılan yükün yanlış şekilde tutulup kaldırılması görülmektedir.

(Jokiluoma ve Tapola, 1993:Akt. Menemencioğlu, 2006:2) yapmış oldukları çalışmada kasların, fazla fiziki baskıya (zorlama) maruz kalmaları sonucu bu durumdan sırt, omuz ve boynun etkileneceğini ve makinede çalışma sırasında titreşim, sarsma, yanlış ve hareketsiz duruş şekillerinin çalışanlarda sağlık problemlerine sebep olduğuna değinmiştir.

2.1.5. Kimyasal Kaynaklı İş Kazaları

(Bronstein,2009:Akt. Çamurcu ve Seyhan, 2015:550)' ın çalışmasından da anlaşıldığı üzere, her yıl 1-5 milyon insanda pestisitler yüzünden zehirlenmelerin görüldüğü vurgulanmıştır.

Pestisitler çalışan kişinin mesleki anlamda bilgisi, havayla alakalı koşullar ve ne düzeyde koruyucu önlem alındığına bağlı olarak değişen ölçülerde birçok zehirlenme, alerji ve kanserojenik sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. İlaçlamada kullanılacak kimyasallar, tehlikeye sebebiyet vermeyecek şekillerde saklanmalı ve bu konuda gerekli tedbirler özenle alınmalıdır. (Çamurcu ve Seyhan, 2015:550-551)

Şekil 2.5. Zirai Mücadele (İlaçlama)

Kaynak: Tarım Kütüphanesi (a.g.i.s.)

Şekil 2.5. te KKD (maske, tulum, eldiven, gözlük gibi) kullanmadan ilaçlama yapan kişinin, bitkilere sıktığı ilaca(kimyasala) birçok yerinden maruz kalması anlatılmaktadır.

2.1.6. Barınma, Beslenme Nedenli İş Kazaları

Mevsimlik tarım işçileri, birçok açıdan eksikliklere sahip oldukları gibi barınma, beslenme konularında da eksiklikler içinde yaşamak ve çalışmak zorunda kalmışlardır. Barındıkları yerlerde elektrik olmadığı için besinlerini buzdolabında, uygun koşullarda saklayamamaktadırlar. Temiz suya erişimleri olmadığı için ya da zor olduğu için de özellikle sebze-meyvelerin temiz hale getirilmesi doğru düzgün olmamaktadır. Yeterli besinlere erişim de maddi imkânlardan dolayı kolay olmamaktadır. Çöplerden dolayı da barındıkları bölgenin etrafı çöp yığınınına dönüşmekte ve bu da ciddi hastalıklara sebep olabilmektedir. (E.Yalçın vd., 2016:2054,a.g.i.s.)

Tarım sektörü çalışanları için en büyük sorunlardan biri bu aşamada ortaya çıkmaktadır. Temiz içme ve kullanma suyu bulunamaması, kişisel temizlik için uygunsuz koşullar, haşere ve bozulma kaynaklı hastalıkların önüne geçilmesi için bu ortamların hijyeninin sağlanması şarttır. (Çamurcu ve Seyhan, 2015:551).

Şekil 2.6. Adana, Çatalpınar Köyü

Kaynak: Kaya ve Özgülner, (2015:119)

Şekil 2.6. dan mevsimlik tarım işçilerinin yetersiz imkanlarda, şartlarda (temiz su, banyo, tuvalet gibi olmaması) yaşadıkları görülmektedir.

(E.Yalçın vd., 2016:2054,a.g.i.s.), yapmış oldukları araştırmada, mevsimlik tarım işçilerinin bir diğer sorununun ise bu işçilerde yetersiz beslenmenin olduğu, bu yetersiz beslenmeden ötürü de tarım işçilerinde özellikle de çalışanların çocuklarında kronik beslenme bozukluğunun ortaya çıktığını belirtmişlerdir.

Şekil 2.7. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barındığı Çadır kent. Tarsus \ Topçu Köyü

Kaynak: Kaya ve Özgülner, (2015).

2.1.7. Diğer Kaynaklı İş Kazaları

Tarım işinde çalışmanın çoğu insan gücüyle olmaktadır. Bu durum da mevsimlik (gezici) işçileri birçok riskle karşı karşıya koyabilir. Bu şartlarda birçok olumsuz etken yüzünden sağlık bakımından sorunlar yaşayabilirler. Özellikle güneş altında ve aşırı efor sarf ederek çalışma, tarım işçisini bayılma, güneş çarpması, hararet basma vb. risklerle baş başa bırakabilir. (E.Yalçın vd., 2016:2050-2051,a.g.i.s.)

- **Gürültü ve Titreşim**

Çalışma alanındaki gürültünün, çalışanlarda sağlıkları açısından işitme özelliklerine zarar verdiği (duyma kaybı) bilinen olumsuz bir etkidir. Bir diğer olumsuz etken de titreşimdir. Titreşim (genel, lokal) de sağlık yönünden tehlike arz eden bir risktir. Tarım işçilerinin gürültülü ortamda çalışırken kulaklık kullanmaları maruziyeti azaltacak ve böylece duyma kaybının önüne geçilmiş olunacaktır. (Çakmak ve N. Alayunt, 2009)

Biçerdöver (kabinli ve kabinsiz) kullanan operatörlerin kulak seviyelerinde oluşan gürültü düzeyinin tespit edilmesine yönelik Sümer vd. (2006:750-751)' nin yapmış olduğu çalışma ve su pompalarının yaratmış olduğu gürültü şiddetinin rapor edilmesine yönelik de Çalışır ve ark. (2007) yapmış olduğu çalışmalar mevcuttur. (Kanvermez ve Sümer, 2021)

Tarım işinde otların biçilmesi amacıyla kullanılan çeşitli yöntem ve araçlar mevcuttur. Hangi yöntemin ve aracın kullanılacağına belirlenmesinde tarım arazisinin yapısı(engebeli ya da düz zemin) ve biçilecek olan bitki belirleyici olmaktadır. Biçme aracı olarak ülkemizde en çok kullanılan araç uzun saplı orak olan “kosa”dır. (Çakmak ve N. Alayunt, 2009)

Şekil 2.8. Kosa (Orak)

Kaynak: Çakmak ve N. Alayunt (2009).

“Ancak teknolojik gelişmeler sonucunda “kosa” nın yerine motorlu tırpanlar kullanılmaya başlanmıştır. Motorlu tırpanlar, 2002 yılından beri TÜİK tarafından tarım makineleri olarak kabul edilmiştir. Biçme işinde kullanılan motorlu tırpanlar taşınabilir, yüksek güç gereksinimine sahip olması sebebiyle içten yanmalı motorlar grubuna girmektedir. Bu durum da çalışanlar açısından risk oluşturan yüksek gürültü ve titreşim yaratmaktadır” (Çakmak ve N. Alayunt, 2009).

Şekil 2.9. Motorlu Tırpan

Kaynak: Çakmak ve N. Alayunt (2009).

- **Ulaşım**

Mevsimlik tarım işçileri çalışma alanlarına, tarlalara, bahçelere genellikle traktör ve minibüslerle olumsuz koşullarda götürülmektedir. Çalışma alanlarına son derece tehlikeli şekillerde taşınmakta, birçok insan bu şekilde her yıl yaralanmakta veya yaşamlarını yitirmektedir. (Kaya ve Özgülnar, 2015)

2.2. Tarımda Meslek Hastalıkları

“Genel olarak aşağıdaki hastalıklar mevsimlik tarım işçilerinde görülebilen meslek hastalıkları olarak sayılabilir:

- Akçağaç kabuk soyucusu akciğeri
- Alerjik kontak dermatit
- Ankilostomiyaz
- Astım
- Bagassozis

- Bira işçisi akciğeri
- Bruselloz
- Çiftçi akciğeri
- Hipersensitivite pnömonisi
- Histoplazmoz
- Klima ve nemlendirici akciğeri
- Koksidioidomikoz
- Konjuktivit
- Kontak dermatit
- Kontak ürtiker
- Kuşçu hastalığı
- Kutanöz erizipeloid
- Leptospiroz
- Mantar işçisi akciğeri
- Sporotrikoz
- Suberoz
- Şarbon
- Şistozomiyaz
- Tetanoz” (Güney, M., (2021).

Mevsimlik tarım işçilerinde sık rastlanan sağlık sorunları genellikle kas-iskelet hastalıkları, solunum yolu hastalıkları, cilt hastalıkları, zehirlenmeler, depresyon, anksiyete, intihar girişimlerinden oluşmaktadır. Bu hastalıklar arasında halsizlik, yorgunluk, bel ağrısı, ishal, zehirlenme, kaygı (anksiyete) bozukluğu bulunmaktadır. (Gönültaş ve Ark., 2018)

Aşağıda mevsimlik tarım işlerinde çalışanlarda yaşanabilecek riskler ve bu risklerin doğuracakları hastalıklar tablolar şeklinde sunulmuştur.

2.2.1. Solunum Yolları Tehlike ve Hastalıklar

Solunum yollarına bağlı tehlikeler-hastalıklar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2.2. Solunumla İlgili Riskler-Sağlık Sorunları

<i>Riskler</i>	<i>Sağlık Sorunları</i>
Tahıl tozları, hayvan kepekleri, mantar antijenleri, toz akarları (maytlar), organofosforik insektisitler	Astım ve rinit
Organik Tozlar	Astım
Bitkilerin bazı kısımları, endotoksinler ve mikotoksinler	müköz zar iltihabı
İnsektisitler, arsenik, iritan tozlar, amonyak, tahıl tozu	Bronkospazm, bronşit
Küflü saman ve tahıllardan bırakılan termofilit aktinomisitlerin üstündeki mantarsı sporlar	Aşırı duyarlılık pnömoniti
Küflü şeker kamışı	Bagassosis- şeker kamışı tozuna aşırı duyarlılık
Mantar sporları Mantar Sporları	Mantar İşçisi Hastalığı
Küflü Saman	Çiftçi Akciğeri Hastalığı
Nemli Akçaağaç Mantarı	Akçaağaç Kabuğu Soyanların Hastalığı
Böceklenmiş Tahıl	Buğday Biti Hastalığı
Silo (tahıl deposu) İçinde Küflü Silaj (hayvanlar için fermente edilmiş saman)	Silo Yükleyicileri Sendromu
Fermente Olan Silaj Üzerindeki Nitrojen Dioksit	Silo işçileri hastalığı, Silo Akciğeri
Dekompozisyon Gazları:Amonyak, Hidrojen Sülfür, Karbon monoksit, Methan, Sülfür Dioksit, Ozon ve Nitrojen Oksitleri.	Akut Akciğer Tepkileri (akut pulmonary responses)

Kaynak: Ahioğlu, S. (Ankara-2008)

2.2.2. Deriyle İlgili Tehlikeler-Hastalıklar

Dermatolojik tehlike-hastalıklar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2.3. Deriyle İlgili Riskler-Sağlık Sorunları

<i>Riskler</i>	<i>Hastalıklar</i>
Amonyak, Kuru Gübreler, Sebzeler, Soğanlı Bitkiler, Pestisitler, Deterjanlar, Petrol Ürünleri, Solvanlar	Kontakt dermatit (iritan)
Akarlar (maytlar)	Tahıl Kaşıntısı
Bazı Pestisitler (Dithiocarbomat, Prethrin, Thioate, Thiuramus, Parthion ve Malathion)	Kontakt Dermatit (alerjik)
Laleler ve Lale Soğanı	Lale Parmağı Hastalığı
Creosote ve Furocoumarin	Kontakt Dermatit
Güneş Işığı ve UV radyasyonu	Melanoma, Dudak Kanseri
Nemli ve Sıcak Ortamlar	Kontakt Dermatit (sıcak kaynaklı)
Islak Tütün Yaprağına Dokunma	Nikotin Zehirlenmesi-Yeşil Tütün Hastalığı
Ateş, Elektrik, Asit ya da Kaustik Kimyasallar, Kuru Gübre, Sıvılaştırılmış Amonyak Anhidr	Yanıklar
Arı, Sinek, Akar (mayt), Örümcek, Akrep, Yılan Sokmaları,	Sıtma, Iyme Hastalığı
Yırtılmış Metaller	Tetanoz

Kaynak: Ahioğlu, S. (Ankara-2008)

2.2.3. Toksik-Neoplastik Tehlike ve Hastalıklar

Toksik, neoplastik riskler-hastalıklar aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 2.4. Toksik ve Neoplastik Riskler-Hastalıklar.

<i>Tehlikeler</i>	<i>Hastalıklar</i>
Çözücüler, Benzen, Duman, Dezenfektanlar, Gaz İnsektisitler (Organophosphate, Carbomate, Organochlorine) Herbisitler (phenoksy-aliphatic asit, bipryidyl, triazine, arsenik. Acentanilid, Dinitro Toluidine) fungisitler(thiocarbomate, dicarboksimide)	Akut zehirlenme, Parkinson hastalığı, periferik nörit, Alzheimer hastalığı, ensefalopati, hodgkin lenfoma, non-hodgkin lenfoma, multipl miyeloma, Lösemi
Güneşışığı (solar) Radyasyonu	Cilt Kanseri

Kaynak: Ahioğlu, S. (Ankara-2008)

2.2.4. Kazalar ve Yaralanmalara Bağlı Tehlikeler ve Hastalıklar

Yaralanma ve kaza tehlikeleri-hastalıklar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2.5. Kaza \ Yaralanmaya Bağlı Riskler-Hastalıklar

<i>Tehlikeler</i>	<i>Hastalıklar</i>
Yol Araçları Kazaları, Zirai Makinalar, Objelerin Vurması, Düşmeler, Oksijen Azalması ve Ateşler	Ölümler
Traktör	Göğüs Ezilmesi, Dolaşım Durması (strangulasyon), Asfiksi
Matkap	Hipovolemya(kan kaybı), Asfiksi
Elektrik	Elektrik Çarpmaları
Makinalar, Büyükbaş Hayvanların Çifte Vurması ve Saldırması, Düşmeler	Tetanoz, Ölümcül Olmayan Yaralanmalar
Saman Balyalama	Yanıklar, çarpma, kırıklar, amputasyon(kopma) Yanıklar, Çarpma, Kırıklar, Amputasyon (Kopma)
Mısır Toplama	El Yaralanmaları (Yanıklar, Parmak Kopması)
Ateş ve Patlamalar	Ciddi veya Ölümcül Yanıklar, Dumana Maruz Kalma

Kaynak: Ahioğlu, S. (Ankara-2008)

2.2.5. Mekanik, Termal Stres Riskler-Sağlık Sorunları

Mekanik termal stres riskler-sağlık sorunları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2.6. Mekanik \ Termal Stres Riskler-Sağlık Sorunları

<i>Tehlikeler</i>	<i>Hastalıklar</i>
Tendon Zorlaması, Esneme, Aşırı Yükleme	Tendon İle İlgili Rahatsızlıklar
Tekrar Eden Hareketler, Rahatsız Bilek Duruşu	Karpal Tünel Sendromu
Ellerin Titremesi	Raynaud Sendromu
Tekrar, Aşırı Güç Kullanma, Kötü Vücut Duruşu, Tüm Vücudun Titremesi	Dejeneratif Değişimler, Bel Ağrısı, Disk Zedelenmesi, Kas-İskelet Sistemi Yaralanmaları
Motor ve Makine Sesleri	Duyuma Kayma
Yüksek Metabolizma, Yüksek Isı, Nem, Su ve Elektrolit Azlığı	Sıcak Krampları, Sıcak Bunalmaları ve Sıcak Çarpması
Düşük Isılar ve Kuru Giysi Yokluğu	Hipotermi, Soğuk Şişliği, Soğuk Isırması

Kaynak: Ahioğlu,2008:12-13)

2.2.6. Davranış Kaynaklı Tehlikeler ve Hastalıklar

Davranış kaynaklı tehlikeler-hastalıklar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2.7. Davranış kaynaklı Riskler-Sağlık Sorunları

<i>Riskler</i>	<i>Hastalıklar</i>
İzolasyon, Ekonomik Sıkıntılar, Şiddet, Kuşaklar arası Sorunlar, Madde Bağımlılığı, Enstest, Pestisitler, Risk Alma, Hava, İmmobilitate, Ataerkil Davranışlar	Depresyon, Heyecan, İntihar, Moral Bozukluğu, Hayata Küsme
Tüberküloz, Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar (göçmen işçiler)	Bireyler Arası Hastalıklar

Kaynak: (Ahioğlu,2008:13)

BÖLÜM 3

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde ülkemizdeki mevsimlik (gezici) tarım işçilerinde yaşanan iş kazası, meslek hastalıklarıyla ilgili değişime ve sektörel yönden istatistiklere yer verilmiştir. Mevsimlik (gezici) tarım işçilerinin, İSG açısından mevcut koşulları (yaşam, çalışma) da göz önünde bulundurularak karşılaşılabilecekleri riskler (iş kazası, meslek hastalığı), kanun mevzuat, yönetmelik, genelgeler, konuyla ilgili araştırmalar incelenmiştir.

3.1. Verilerin Mevcut Durumu ve Değişimi

Genellikle SGK, TÜİK, Tarım ve Orman Bakanlığı istatistikleri kullanılarak sonuçlara varılmaya çalışılmaktadır.

Görücü ve Akbıyık (2012:189) tarafından yapılan çalışmadan da anlaşılabacağı üzere, ülkemizde, yasal koruma (iş sağlığı ve güvenliği), çalışma ve yaşam koşulları açısından en sorunlu çalışma grubundan olan mevsimlik tarım işlerinde ülkemiz içinden ve dışından gelen mevsimlik tarım işçileri çalışmaktadır. Uyan Semerci vd. (2014:77) Suriye’ deki savaştan dolayı ülkemize yapılan göçlerle gelenlerin Şanlıurfa, Mardin ve Gaziantep ‘te yoğunlaşarak mevsimlik tarım işinde çalıştıkları raporlanmıştır. Görücü ve Akbıyık, (2010: 193) En büyük sorunun mevsimlik işçilerin kayıt dışı olarak çalışmaları olduğunu belirtmiştir. (Kanvermez ve Sümer, 2021)

3.2. İşyeri ve Çalışan Sayıları Sektörel Dağılımı

Ülkemizdeki tüm sektörlerdeki istihdama ilişkin Şubat 2021’ e ait rakamlar aşağıda verilmiştir. (TÜİK Verileri, 2021)

Tablo 3.1. Ülkemizde, İstihdamın Sektörel Dağılımı (2021)

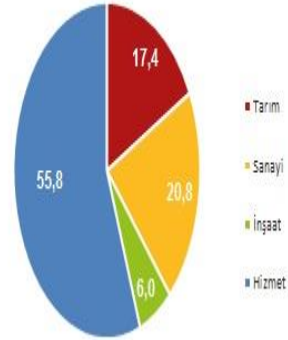
İstihdamın sektörel dağılımı , 15+yaş, (Bin kişi), Şubat 2021

	Şubat 2021			Bir önceki aya göre fark			Bir önceki yılın aynı ayına göre fark		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	27 477	18 939	8 538	- 22	- 50	27	- 124	- 10	- 115
Tarım	4 776	2 893	1 884	- 52	- 29	- 22	4	60	- 55
Sanayi	5 702	4 289	1 412	- 166	- 184	17	89	10	78
İnşaat	1 655	1 583	73	37	46	- 8	143	131	13
Hizmet	15 343	10 174	5 169	157	117	41	- 362	- 211	- 151

Tablodaki rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Kaynak: (TÜİK Verileri, 2021)

İstihdamın sektörel dağılımı (%), Şubat 2021

Tablo 3.1. den de anlaşıldığı gibi ülkemizdeki istihdamda tarım üçüncüdür.

3.3. İstihdam Edilenlerin İşteki Durumu

Türkiye’ de tarım sektöründe istihdam edilenlere ilişkin 2021 yılına ait rakamlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.2. İstihdam Edilenlerin Tarım İşindeki Durumu

İstihdam edilenlerin işteki durumu

Employed by status in employment

[15+ yaş - age]

(Bin kişi - Thousand person)

Yıllar - Years	Toplam - Total					Tarım - Agriculture					Tarım dışı - Non-Agriculture					
	Toplam Total	Ücretli veya yevmiyeli Regular employee and casual employee	İşveren Employer	Kendi hesabına Own account worker	Ücretsiz aile işçisi Unpaid family worker	Toplam Total	Ücretli veya yevmiyeli Regular employee and casual employee	İşveren Employer	Kendi hesabına Own account worker	Ücretsiz aile işçisi Unpaid family worker	Toplam Total	Ücretli veya yevmiyeli Regular employee and casual employee	İşveren Employer	Kendi hesabına Own account worker	Ücretsiz aile işçisi Unpaid family worker	
Toplam - Total																
2021	I. Çeyrek - Quarter I	27.391	19.140	1.265	4.569	2.416	4.570	501	57	2.044	1.968	22.821	18.639	1.208	2.525	449
	II. Çeyrek - Quarter II	28.448	19.918	1.328	4.483	2.719	5.060	655	87	2.046	2.271	23.389	19.263	1.241	2.437	447
	III. Çeyrek - Quarter III	29.652	20.532	1.344	4.729	3.047	5.432	782	70	2.100	2.480	24.220	19.750	1.274	2.629	567

Kaynak: (TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 16 Kasım 2021)

Tablo 3.2. den tarım işinde istihdam edilenlerden ücretli, yevmiyeli olanların sayısının devamlı arttığı anlaşılmaktadır.

3.4. İş Kazası ve Meslek Hastalığı İstatistik

Çalışırken meydana gelen kazalar değerlendirilirken, belli kriterler çerçevesinde analiz edilirken bazı göstergeler kullanılmaktadır. Kullanılan bu göstergelere yönelik tanım ve hesaplama yöntemleri aşağıda gösterilmiştir (SGK,2020).

3.4.1. İş Kazası-Meslek Hastalığı Değerlendirmesinde Kullanılan Göstergeler

Tablo 3.3. İş Kazaları Değerlendirilmesinde Kullanılan Göstergeler

Gösterge	Tanım	Formül
Yüz binde iş kazalı oranı	100.000 çalışanda iş kazalı sayısı	$\text{İKS} / \text{ÇŞ} * 100.000$
Yüz binde ölümlü iş kazalı oranı (mortalite hızı)	100.000 çalışmada ölümlü iş kazalı sayısı	$\text{ÖİKS} / \text{ÇŞ} * 100.000$
Sıklık hızı(iş kazası)	Bir takvim yılında çalışılan 1.000.000 iş saatinde iş kazası geçiren sigortalı sayısı	$\text{İKS} / (\text{PTEGS} * 8) * 1.000.000$
Ağırlık hızı(iş kazası)	Bir takvim yılında çalışılan 1.000.000 iş saatinde iş kazası sebebi ile kaybedilen iş günü sayısı	$\text{TGK} / (\text{PTEGS} * 8) * 1.000.000$
Fatalite Hızı	Tüm kazalılar içinde ölümlü kazalıların oranı	$\text{ÖİKS} / \text{İKS} * 1000$

Kaynak: (SGK,2020,a.g.i.s)

Tablo 3.4. Ülkemizde Sıklık Hızı ile Ağırlık Oranı (iş kazası) (2012-2019)

		2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
İş kazası geçiren sigortalı sayısı		74.871	191.389	221.366	241.547	286.068	359.653	430.985	422.463
Yıllık tahakkuk eden toplam prim gün sayısı		3.855.795	4.069.832	4.248.428	4.462.091	4.524.502	4.524.384	5.006.245.563	4.907.005.930
İş Kazası Sıklık Hızı	1.000.000 iş saati 100 kişide	2,43	5,88	6,51	6,77	7,9	9,94	10,76	10,76
Geçici iş göremezlik süresi (gün)		0,55	1,32	1,47	1,52	1,78	2,24	2,42	2,42
Süreklili iş göremezlik gün sayısı		1.647.127	2.357.505	2.065.962	2.992.070	3.453.702	3.996.873	2.488.001	3.627.934
Ölüm sayısı		66.039	52.825	42.857	103.833	134.403	252.916	484.781	123.623
İş kazası ağırlık hızı	Gün Saat	744	1.360	1.626	1.252	1.405	1.633	1.541	1.149
		395	507	514	565	665	973	1.259	548
		0,32	0,41	0,41	0,45	0,53	0,778	1.007	0,438
İş Cinayetleri (İSiG Meclisi)		878	1.235	1.886	1.730	1.970	2.006	1.923	1.736

Kaynak: (Tekin, 2020:4)

Tablo 3.4.' ten iş kazası sıklık ve ağırlık hızlarının 2012 yılından 2018 yılına kadar arttığını, iş kazası sıklık hızının 2019 yılında, 2018 yılındakiyle aynı olduğunu, iş kazası ağırlık hızının ise 2019 yılında azaldığını anlamaktayız.

Ülkemizde iş kazası, melek hastalığı sonucu ölenlerin illere ve cinsiyetlere ilişkin 2020 yılına ait rakamlar aşağıda verilmiştir. (SGK, 2020)

Tablo 3.5. 4-1/a Kapsamında İş Kazaları-Meslek Hastalıklarında Ölenlerin İl-Cinsiyet Dağılımı (SGK, 2020)

İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları Sonucu Ölenlerin İllere ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı (SGK, 2020) (Akdeniz Bölgesi illeri)				
Kod	İller/Mersin	2020 Yılı		
		Erkek	Kadın	Toplam
33	Mersin	43	1	44
1	Adana	36		36
31	Hatay	21	1	22
32	Isparta	7		7
80	Osmaniye	2		2
7	Antalya	35	1	36
15	Burdur	1		1

Kaynak: (SGK,2020,a.g.i.s.)

Tablo 3.5. incelediğinde ülkemizde bulunan Akdeniz Bölgesi' ne ait iller içerisinde iş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölenlerin sayısının en çok olduğu ilin Mersin olduğu görülmektedir.

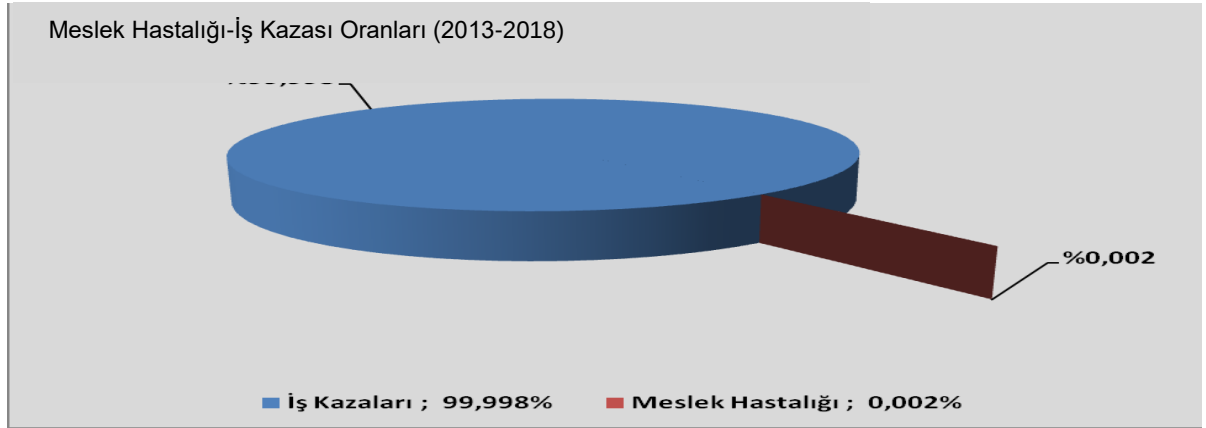
Hastalık olaylarının (*geçici iş göremezliğe sebep olan*), yaş cinsiyet durumuna ilişkin 2020 yılına ilişkin rakamlar aşağıdaki tabloda verilmiştir. (SGK, 2020, İstatistikler)

Tablo 3.6. 4-1/a Kapsamında, Hastalık Olaylarının Yaş Grubu ve Cinsiyet Dağılımı (2020)

Yaş grubu	Erkek	Kadın	Toplam
14 ve altı	149	51	200
15-17	8.686	2.775	11.461
18-24	498.824	338.054	836.878
25-29	702.443	442.257	1.144.700
30-34	740.299	377.214	1.117.513
35-39	692.058	341.113	1.033.171
40-44	565.561	295.113	860.674
45-49	434.268	200.304	634.572
50-54	151.794	79.488	231.282
55-59	42.067	26.134	68.201
60-64	8.218	4.702	12.920
65 ve üstü- 65 and over	2.081	837	2.918
Toplam - Total	3.846.448	2.108.042	5.954.490

Kaynak: SGK, (2020). İstatistikler.

Tablo 3.6. değerlendirildiğinde, tüm sektörler içinde, 2020 yılında geçici iş göremezliğe sebep olan hastalıkların en fazla etkilediği yaş grubu 25-29' dur.

Şekil 3.1. Ülkemizdeki Meslek Hastalığı ve İş Kazası Oranı (2013-2018)

Kaynak: TMMOB MMO, (2020). Yayın No: MMO/718, s.108. (SGK İstatistiklerinden faydalanarak).

Şekil 3.1. den tüm sektörler kapsamında ve belirtilen yıllar arasında meslek hastalığı oranının çok düşük olduğu, iş kazasının daha fazla gerçekleştiği saptanmıştır.

3.5. Sektörel Düzeyde İş Kazası ve Meslek Hastalığına Ait İstatistikler

Ülkemizde iş kazası, meslek hastalığının sektörel bazda dağılımına ilişkin 2018 yılına ait rakamlar aşağıdaki tabloda verilmiştir. (SGK, 2020,a.g.i.s.)

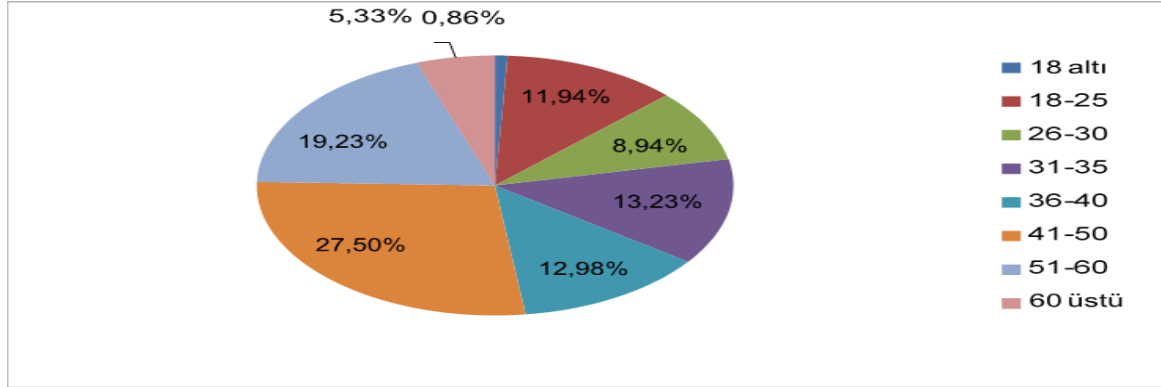
Tablo 3.7. İş Kazası İle Meslek Hastalığının Sektör Bazında Dağılımı (2018)

<i>Sektör İsmi</i>	İş Kazalı Sayısı	Meslek Hastalığı Sayısı	Ölümlü İş Kazalı Sayısı	Yüz Binde İş Kazalı Oranı	Yüz Binde Ölümlü İş Kazalı Oranı
Tarım, Ormancılık, Balıkçılık	3442	5	35	2.333	23.7
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	13771	108	57	10027.5	41.5
İmalat	183396	510	300	5049.6	8.3
Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi	3651	0	20	3537.1	19.4
Su Temini, Kanalizasyon ve Atık Yönetimi	6890	0	20	5970.8	17.3
İnşaat	77194	30	591	4821.1	36.9
Toptan ve Perakende Ticaret	25593	18	104	1137.9	4.6
Ulaştırma ve Depolama	26248	26	224	2998.0	25.6
Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	35312	14	45	3944.8	5.0
Bilgi-İletişim	913	1	3	450.4	1.5
Finans, sigorta	483	2	1	300.7	0.6
Gayrimenkul	875	0	7	668.2	5.3
Mesleki, Bilimsel, Teknik	3906	3	21	602.6	3.2
İdari ve Destek Hizmet	28120	18	79	1770.9	5.0
Kamu Yönetimi ve Savunma	1398	0	11	702.9	5.5
Eğitim	6542	2	9	1094.2	1.5
Sağlık, Sosyal Hizmet	10888	5	7	1876.2	1.2
Kültür, Sanat, Eğlence, Dinlence, Spor	852	0	1	1157.4	1.4
Diğer Hizmet Faaliyetleri	1657	5	7	740.1	3.1
Hane halklarının İşverenler Olarak	77	1	0	494.1	0.0
Uluslararası Örgütler, Temsilcilikler	20	0	0	461.9	0.0

Kaynak: (SGK, 2020,a.g.i.s.)

Tablo 3.7. incelendiğinde, 2018 yılında yüz binde ölümlü iş kazalı oranında tarım, ormancılık, balıkçılık sektörü 4. sırada yer almaktadır. Ölümlü iş kazalı sayısı ise 35’ tir.

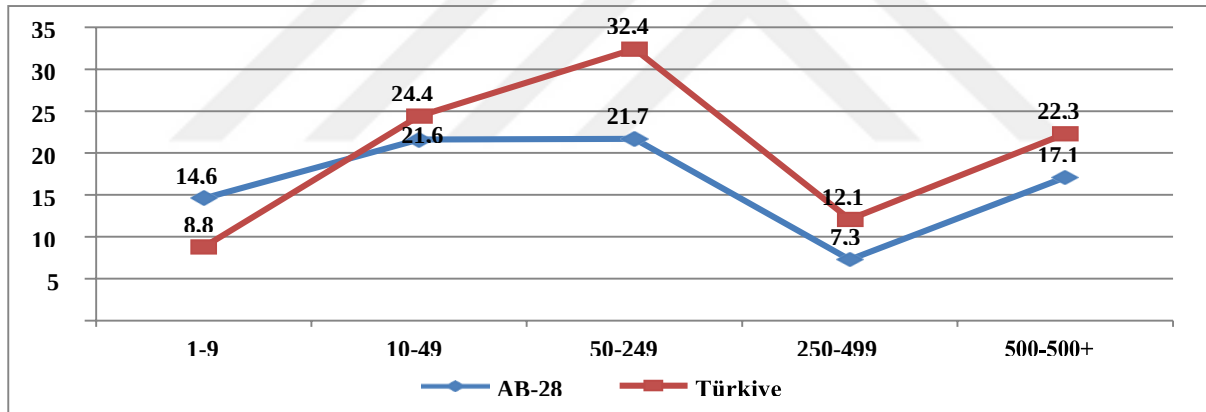
Aşağıdaki grafikte, tüm sektörler bağlamında iş kazalarında ölen işçilerin yaşlarına ilişkin veriler yer almaktadır.

Şekil 3.2. İş Kazası Sebebiyle Ölenlerin Yaş Bakımından Dağılımı (2017)

Kaynak: TMMOB Makine Mühendisleri Odası'na (SGK 2017 Yılı İstatistiklerinden) hazırlanmıştır.

Şekil 3.2. ye baktığımızda iş kazasına bağlı ölümler en çok, %27,50' lik oranla 41-50 arası yaş grubunda, en az da 26-30 arası yaş grubunda görülmüştür.

Şekil 3.3. AB-28 ve Türkiye'de 4 ve Üzeri İşgünü Kaybı Olan İş Kazaları Sayısının İşyerinde Çalışan Sayılarına Göre Dağılımı (%) (2014)

Kaynak: (Şen, 2018)

Şekil 3.3. te ülkemizde, 1-9 arasında çalışana sahip işyerlerinde, Avrupa Birliği ülkelerine göre daha az kaza gerçekleştiği görülmektedir.

3.6. Makineli Kazada Ölen-Yaralanan Sayısı

Türkiye’de Traktör Kazasında Ölen-Yaralanan Sayısına ilişkin 2017 yılına ait rakamlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3.8. Traktör Kazası ve Ölen-Yaralanan Sayısı (2017)

Ölümlü, yaralanmalı kazaya karışan taşıt sayısı\Traktör	Ölen Sürücü Sayısı	Yaralanan Sürücü Sayısı
3174	222	1428

Kaynak: TÜİK Karayolu Trafik Kaza İstatistikleri (Anonim, 2018).

“Tarımda ölümlü iş kazalarına sebep olan makinelerin kullanıldığı işler, çok tehlikeli sınıfa dâhil değildir” (Resmi Gazete, (2009). İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Tehlike Sınıfları Listesi Tebliği, Sayı: 27417).

Aşağıdaki tabloda tarımsal faaliyetlerde çok tehlikeli sınıfta yer alan iş kolları gösterilmiştir. (Kanvermez ve Sümer,2021:588)

Tablo 3.9. Tarımda işkolu-tehlike sınıfı

İş Kolu	Sınıf
Bitkisel üretimi destekleyici ilaçlama ve zirai mücadele faaliyetleri	Çok Tehlikeli
Hava yoluyla yapılan bitkisel üretimi destekleyici gübreleme, ilaçlama ve zirai mücadele faaliyetleri	Çok Tehlikeli
Deniz kabuklularının (midye, ıstakoz vb.), yumuşakçaların, diğer deniz canlıları ve ürünlerinin toplanması (sedef, doğal inci, sünger, mercan, deniz yosunu, vb.)	Çok Tehlikeli

Kaynak: (Kanvermez ve Sümer,2021:588)

3.7. Türkiye Tarımsal İlaç Kullanımı

Tarımsal İlaç kullanımına ilişkin 2006’ dan 2020’ ye kadarki rakamlar aşağıdaki tabloda verilmiştir. (TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri, 26 Temmuz 2021)

Tablo 3.10. Türkiye Tarımsal İlaç Kullanımı (2006-2020)

Tarımsal ilaç kullanımı, 2006-2020						
Pesticides use, 2006-2020						(Ton - Tonnes)
İnsektisitler	Fungusitler	Herbisitler	Akarisitle r	Rodentisitler ve Mollussisitler	Diğer (*)	Toplam
Insecticides	Fungicides	Herbicides	Acaricides	Rodenticides and Mollussicides	Other (*)	Total
2006	7 628	19 900	6 956	902	3	9 987
2007	21 046	16 707	6 669	966	51	3 277
2008	9 251	16 707	6 177	737	351	5 613
2009	9 914	17 863	5 961	1 533	78	2 302
2010	7 176	17 396	7 452	1 040	147	5 344
2011	6 120	17 546	7 407	1 062	421	6 978
2012	7 264	18 124	7 351	859	247	8 766
2013	7 741	16 248	7 336	858	129	7 128
2014	7 586	16 674	7 794	1 513	149	6 007
2015	8 117	15 984	7 825	1 576	197	5 327
2016	10 425	20 485	10 025	2 025	259	6 835
2017	11 436	22 006	11 759	2 452	236	6 209
2018	13 583	23 047	14 794	2 486	309	5 801
2019	11 609	19 698	12 644	2 124	264	4 958

Kaynak: (TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri, 26 Temmuz 2021)

Tablo 3.10. incelendiğinde, ülkemizde, tarımda pestisit(ilâç) kullanımı en çok 2018 yılında, en az ise 2009 yılında gerçekleşmiştir.

3.8. SWOT Analizi

"İlk olarak 70’li yıllarda iş yönetimi (business management) amacıyla kullanılmaya başlanan SWOT analizi, ileriki yıllarda farklı uygulama alanları için de bir analiz ve planlama aracı olarak ele alınmıştır.” (Uçar ve Doğru, 2005)

(Uçar ve Doğru, 2005), yapmış oldukları çalışmada, İngilizce literatürde SWOT kelimesinin üstünlükler, zayıf yanlar, fırsatlar ve tehditler kelimelerinin baş harflerinin birleşiminden oluştuğunu ve SWOT analizinin de bu 4 faktörün araştırılarak analiz edilmesine dayanan bir yöntem olduğunu dile getirmişlerdir. Yapılan bu analizler neticesinde de mevcut programla ilgili fikirlerin oluşturulabildiğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda SWOT analizinin durumun güçlü-zayıf taraflarını ortaya koymasıyla asıl amacının imkan, tehditleri tanımlaması olduğuna vurgu yapmışlardır.

(Toksoy, D. vd., 2009) yapmış oldukları çalışmada SWOT analiziyle ilgili olarak iki faydasının olduğuna vurgu yapmışlardır. Ve bu çalışmalarında bu faydalardan birincisinin varolan durumun ortaya konmasıyla beraber güçlü-zayıf yönlerin ve karşılaşılması muhtemel fırsat ve tehditlerin belirlenmesi olduğuna, ikinci faydasının ise ileriki dönemlere ait tespitlerin, tahminlerin yapılmasına olanak vermesi olarak belirtmişlerdir.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümde, tarımda konargöçer (mevsimlik) olarak çalışanların, karşı karşıya kalabilecekleri kazaları, meslek hastalıklarını engelleme konusunda güçlü ve zayıf yönlerle fırsatlar ve tehditlere yer verilmiştir.

4.1. Mevsimlik Tarım İşçilerinin, İş Kazaları ve Meslek Hastalıklarından Korunmasında Güçlü, Zayıf Yönler İle Fırsatlar, Tehditler

4.1.1. Güçlü Yönler

- Gün geçtikçe mevsimlik tarım araçlarının iş kazaları ve meslek hastalıklarından korunmalarına yönelik hassasiyetin bütün taraflarca oluşmuş olması,
- Mevsimlik çalışan tarım işçilerinin çalışma ile sosyal hayatları bakımından düzeltilebilmesi için *İl İlçelerde bir kurul* kurulmasının yolunu açmak için 2010 tarihinde, Başbakanlık Genelgesi yapılmıştır. Bunun mevsimlik tarım işçileri için olumlu bir gelişme olduğunu söyleyebiliriz.
- Araçlar (elçiler), işçilerin güvenli şekilde barındıkları yerle çalışma alanları arasındaki ulaşımını sağlıklı bir şekilde yapabilmelerini sağlamak için işverenle birlikte kontrol ve gözetim yapabileceklerini kabul ve taahhüt etmişlerdir (Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği, m.11).
- Mevsimlik tarım işçilerinin iş sağlığı ve güvenlikleri konusunda denetlenebilmesi için çıkarılmış birçok genelge ve kanun mevcuttur. Bu genelgeler, kanunlar çerçevesinde mevsimlik tarım işçilerinin yerinde ve ulaşimleri esnasında iş sağlığı ve güvenliği açısından birden fazla kurum tarafından denetime tabi tutulmaya çalışılması,

4.1.2. Zayıf Yönler

- Mevsimlik tarım işçilerinin Sosyal Güvenlik sistemi dışında kalması iş kazası ve meslek hastalıklarının bildiriminin önüne geçmektedir ve bu durumun da sağlıklı istatistiki bilgilerin oluşmasının önüne geçmesi,
- İşverenlere (toprak sahibi, ağa), tarımda aracılık (elcilik) yapanlara ve mevsimlik tarım işçilerine yönelik bilgilendirmelerin yerinde, yeterli sayı sağlanarak yapılmaması,

- Mevsimlik tarım işçilerinin risklerden korunabilmeleri öncelikle işi ailecek ve sürekli yer değiştirerek yapan bu işçilerin yaşam ve çalışma koşullarının düzeltilmesine bağlıdır. Bu işçilerin çalışma yaşam koşullarının yetersiz olması,
- Mevsimlik tarım işçilerinin iş kazaları ve meslek hastalıklarından korunmalarına yönelik üniversiteler, sivil toplum ve araştırma kuruluşlarınca yeterli çalışmaların yapılmaması.

4.1.3. Tehditler

- Kırsal alandan göçlerin artması nedeniyle göç edilen yerlerde, çalışacak tarım işçisi bulunamadığı için diğer illerden mevsimlik tarım işçisi ihtiyacının devamlı artması,
- Ailecek sürekli yer değiştiren mevsimlik işçilere yönelik kalıcı çözümlerin üretilmesinin güç olması,
- Mevsimlik olarak çalışmak için göç eden ailelerin çocuklarına eğitim imkânlarının sağlıklı ve yeterli şekilde sunulamamasının ülkemiz geleceği açısından olumsuzlar yaratabilecek olması,
- Mevsimlik tarım işçilerine yönelik yeterli verilerin olmayışının var olan sorunların daha da büyümesine yol açması,

4.1.4. Fırsatlar

- Tarım sektörünün genç insan gücüne ihtiyaç duyması ve ülkemizin de değerlendirebileceği genç nüfusunun fazla olması,
- Tarımsal üretimin her aşamasında kullanılması mümkün olmasa da teknolojik gelişmeyle beraber tarımda kullanılan makinelerin çoğalması,
- Ülkemizin her geçen gün daha da gelişmesi ve bu gelişmenin de mevsimlik tarım işçilerinin iş kazalarına ve meslek hastalıklarına karşı korunmalarına da yansıtılabilecek olması,
- Tarımda çalışma esnasında ve çalışılan yerde oluşabilecek kazaları ve hastalıkları önlemeye veya azaltmaya yönelik iş sağlığı, iş güvenliği alanında yenilikçi yaklaşımların olması,

TARTIŞMA VE YORUM

Gün geçtikçe gelişen tarım etkinlikleri, makinelerin teknolojik olarak gelişmesi, çeşitlenmesi neticesinde çok fonksiyonlu bir yapıya dönüşmüştür ve dönüşmeye de devam etmektedir. Ancak bu fonksiyonellik de tarımda birçok iş kazasına yol açmıştır. Çünkü kırsal kesimde yaşayan işçilerin eğitim seviyelerinin düşüklüğü teknolojik gelişmeye ayak uydurulmasını zorlaştırmaktadır. Maddi-manevi sonuçlara yol açan iş kazalarında parasal hasarların giderilmesi mümkünken ölümlerin telafisi olmamaktadır

Tarımda çalışan özellikle *mevsimlik tarım işçileri* birçok riskle iç içe çalışmakta. Bu risklere karşı “*mevcut koşullarda mevsimlik tarım işçilerini koruyacak net bir yasa bulunmamaktadır*”. İş sağlığı ve güvenliği açısından bu risklerden korunmak için öncelikle mevsimlik tarım işçileriyle ilgili daha geniş kapsamlı ve uygulanabilir yasal düzenlemelerin yapılması kaçınılmazdır. Mevsimlik tarım işçilerinin ilk olarak sosyal güvencelerine yönelik (genel sağlık sigortası, emeklilik primi gibi) yasaların düzenlenmesi gerekmektedir. Sosyal güvencelerinin sağlanması önem arz etmektedir. İSG açısından çalışanların, işverenlerin periyodik olarak bilgilendirilmelerine yönelik eğitimler düzenlenmeli ve bu eğitimlere yeterli katılımın sektörle ilgili taraflarca sağlanması gerekmektedir. Çünkü yapmış olduğum çalışmadan da ortaya çıkmıştır ki özellikle çalışanlar İSG konusunda hiçbir önlemi almadan çalışmaktalar. Kişisel Koruyucu Donanım (KKD) mevsimlik tarım işçileri tarafından, özellikle de kimyasallarla çalışma esnasında (zirai ilaçlama) hiç kullanılmamaktadır. Bunun yanı sıra çalışmanın sonunda görüldüğü gibi mevsimlik tarım işçileriyle ilgili kurumlar sadece kendi veritabanlarını kullanmakta; oysa ortak erişime sahip bir veritabanının daha sağlıklı ve sistemli bir hizmet anlayışını destekleyeceği düşünülmektedir.

2011 yılında yürürlüğe girmiş olan “tarım işinde araç yönetmeliği” ile tarım araçlarının, servislerinin denetlenmesi amaçlanmıştır. Fakat sadece devletin mevsimlik tarım işçilerinin yaşam koşulları, çalışma ilişkileri ve iş sağlığı ve güvenliklerine yönelik düzenlemelerle sorunun çözülmesi tek başına yeterli değildir. Çalışanların, araçların (elçilerin) ve işverenlerin bu konuda bilinçlendirilmeleri sağlanmalıdır. Mevsimlik çalışanların özellikle, sağlıksız koşullarda ulaşımlarını önlemek amacıyla ağır yaptırımlar uygulanmalıdır. Neredeyse her sene mevsimlik tarım işçilerinin ulaşımları sırasında trafik kazasına maruz kaldıkları ve hayatlarını kayb ettiklerine şahit olunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmamda, konuyla ilgili mevcut veriler elde edilip, konu değerlendirilmiş ve ilgili çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma göstermiştir ki tarım sektöründe, mevsimlik tarım işçilerinin karşı karşıya oldukları birçok risk faktörü mevcuttur. Bu risk faktörlerinden korunmak için öncelikle mevsimlik tarım işçilerinin çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi gerekliliği anlaşılmıştır.

İSG bakımından gezici (mevsimlik) çalışanlar iş kazalarına, meslek hastalıklarına karşı korunamamaktadır. Bunun birçok nedeni bulunmakta. En başta yapılması gereken İSG anlamında bilinç oluşturabilmek için eğitimlerin yerinde verilebilmesi gerekmektedir. Karşılaşılabilecek zararlı sonuçların nedenleri ile bunlardan korunma yolları çalışanlara ve işverenlere eğitimler yoluyla anlatılmalıdır. Özellikle kişisel koruyucu donanımların kullanılmasının ne kadar önemli olduğunun altı çizilmeli ve bu konuda farkındalık oluşturulmaya çalışılmalıdır.

Konargöçer, gezici mevsimlik tarım işçilerini İSG bakımından iş kazalarına ve meslek hastalıklarına karşı kapsamlı şekilde koruyacak uygulanabilir düzenlemelerin bir an önce hayata geçirilmesi elzemdir. Mevsimlik tarım işçileri sosyal güvenceye alınmalı. Böylece mevsimlik işçilerin karşılaştıkları iş kazalarının ve meslek hastalıklarının SGK' ya bildiriminin önü açılmış olacaktır. Bu durum da bu konuda sağlıklı verilerin oluşmasını sağlayacaktır.

İş sağlığı ve güvenliği açısından mevsimlik tarım işçileri çalışma sahasında yani tarlada, bahçede, seralarda yerinde denetlenmelidir. Kurallara uyulmadığının tespit edildiği durumlarda sorumlu kişi ya da kişilere gerekli olan caydırıcı cezaların verilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda kırsal alandan göçün önüne geçmek için tarımda çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve kent merkezlerindeki hizmetlerin kırsal alanlara da yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

Bunların dışında aşağıdaki önerilerin yerine getirilmesinin de bu konuda faydalı olacağı düşünülmektedir:

- ✓ -Öncelikle mevsimlik tarım işçilerinin sosyal güvencelerini içeren sağlık ve emeklilik haklarına yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.
- ✓ Mevsimlik tarım işçilerinin çalışma, barınma, beslenme vb. koşulları iyileştirilmelidir. Çalışma saatleri düzenlenmeli, çalışma ücretleri arttırılmalıdır.
- ✓ Çalıştıkları yerlere yakın yurt ve sosyal tesis yapılmalıdır. Beslenme imkânları desteklenmeli. İçmek, temizlikte kullanmak için şebeke suyu temin edilmeli.

Böylece sağlık bakımından *salgın* oluşması engellenecektir. Gittikleri yerlerde çocuklar için eğitim birimleri oluşturulması bu çocukların eğitimlerinin aksamaması için yararlı olacaktır.

- ✓ Birden fazla kurum mevsimlik tarım işçileri için hizmet vermektedir. Ancak bu hizmetlerine yönelik plan yaparlarken sadece kendi kayıtları ve veri tabanlarını kullanmaya çalışmaktalar. Bu hizmetlere yönelik ortak bir veri tabanı oluşturulmalıdır.
- ✓ Mevsimlik tarım işçilerine yönelik daha geniş kapsamlı bir yasa hazırlanmalıdır.
- ✓ Özellikle mevsimlik tarım işçileri kayıt altına alınmalı ve bu konuyla alakalı birçok kurumun dâhil olduğu yoğun denetimler yapılmalıdır. Caydırıcı yaptırımlar uygulanmalıdır.
- ✓ Tarımda kullanılan makinelerin bakımı, temizliği, kullanımıyla ilgili eğitimler verilmelidir. Bu eğitimlere yeterli katılım gerçekleşmesi sağlanmalıdır. Bu makinelerin ilgili kamu kurumları tarafından bakımlarının yapılması sağlanmalıdır.
- ✓ İlgili özel ve kamu kurum ve kuruluşlarınca verilen İSG eğitimleri daha da arttırılmalıdır.
- ✓ Elektrik düzeneğinin yoğun olduğu ve elektriğe bağlı makinelerde periyodik olarak tesisat kontrolleri yapılmalıdır.
- ✓ Mevsimlik tarım işçileri kimyasallarla çalıştıkları sürece KKD kullanımının önemini belirtecek yayım çalışmaları yapılmalıdır.
- ✓ İşçilere ilk yardım konusunda eğitimler verilmelidir.

➤ “Evrensel düzeyde 2001 yılında kabul edilip 2003 yılında yürürlüğe giren Uluslararası Çalışma Örgütü(ILO)’ nün “184 Sayılı Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Sözleşmesi” tarım çalışanlarına ilişkin önemli düzenlemeler getirmiştir. Türkiye tarafından henüz onaylanmayan bu sözleşmenin 21’ inci maddesine göre tarım işçileri iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı koruma kapsamına alınmalı, mesleki risk ve kazalara karşı sigorta veya sosyal güvenlik rejimine dâhil edilmelidir.” (ILO, 2001:1:Akt. Demir, M.,2015:185)

➤ Mevsimlik tarım işçilerinin sigortalılıkları istekleri üzerine yapılmaktadır. Bu durumun düzeltilerek zorunlu sigortalılık mevsimlik tarım işçileri için de uygulanmalıdır. Bunun sağlanmasına yönelik hukuksal açıdan gerekli ne varsa yapılmalıdır.

➤ Bizzat yerinde yapılacak denetimlerle tarım arazilerinde çalışanların sosyal güvenceleri, sıhhi taramalarının yapılması, çalışma saatlerinin ve işçilerin taşınmasında kullanılan araçların denetlenmesi ve bu denetimler sonucunda tespit edilen uygunsuzlukların

giderilmesine yönelik caydırıcı cezaların ifa edilmesi sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır. Çalışma saatleri ve yolculuk yapılan araçları kontrol edilecektir. Uygunsuzlukların tespiti durumunda çok ağır cezaların olması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Ahioğlu, S., (2008). Tarım Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği ve Risk Değerlendirmesi, Uzmanlık Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, Türkiye.

Akyüz, F. (2008). “Sosyal Yardımdan Sosyal Sigortaya: Bismarckyan ve İngiltere Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Tarihsel Dönüşümü”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C:1, S:5, s.64-65.

Alper, Y. (2013). Türk Sosyal Güvenlik Sistemi ve Sosyal Sigortalar Hukuku, Güncellenmiş 5.Basım, Dora Yayınları, Bursa.

Atak, S. (2006). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Sözleşmelerinde Öngörülen Denetim Yöntemleri, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Bahar 2006, C5 S.16 (86-89)

Ayhan, A. (2012). “Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Güvenlik İlkeleri”, Sosyal Güvenlik Dergisi, C:1, S:1, 41-55.

Bashimov, G., (2017). Türkiye’ nin Tarım ve Gıda Ürünlerinde Karşılaştırmalı Üstünlüğü, Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi.

Baybora, (2013). Türkiye’ de İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları ve Sosyal Güvenlik Sistemi İçindeki Yeri, s.329.

Borçlar Kanunu, (2011). Resmi Gazete, Kanun No:6098, Sayı: 27836.

Çakmak, B. ve N. Alayunt, F., (2009). “İki Farklı Motorlu Tırpanın Titreşim ve Gürültü Değerlerinin Belirlenmesi”, Tarım Makineleri Bilimi Dergisi (Journal of Agricultural Machinery Science) 2009, 5(2), 167-173.

Çalışır, S., Eryılmaz, T., Haciseferoğulları, H., Mengeş, H.O., 2007. Santrifüj Pompalarda Gürültü. Tarım Makinaları Bilimi Dergisi 3(2): 105-110.

Çamurcu ve Seyhan, (2015). Tarım Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği. Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi.

Çınar ve Lordoğlu (2011). Mevsimlik Tarım İşçileri: Marabadan Ücretli Fındık İşçiliğine, s.435. <http://www.sosyalhaklar.net/2011/bildiri/sidar-lordoglu.pdf>, adresinden erişilmiştir.

ÇİM, (2012). Resmi Gazete, Genelge, Sayı:28431. Çocuk İzlem Merkezi.

ÇSGB, (2010). Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma Ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Stratejisi Ve Eylem Planı, Ankara.

ÇSGB, (2019). Tarımda Ergonomik Riskler. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.

ÇSGB,. Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Rehberi, İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü, Politika ve Strateji Daire Başkanlığı, Yayın No:44
<https://www.cs.gb.gov.tr/medias/4604/rehber27.pdf> adresinden erişilmiştir.

DEMİR, M., (2015). Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal Güvenlik Haklarına İlişkin Değerlendirmeler ve Öneriler, Çalışma ve Toplum Ekonomi Dergisi, Makale, 2015/1 (44).

Dilik, S. (1988). “Sosyal Güvenliğin Tarihsel Gelişimi”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, C:43, S:1, s.78.

Eren, F., (2014). Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Yetkin, 2014, Ankara, s.533)

E. Yalçın, G. vd., (2016). Tarımda İş Kazaları ve Hastalıkları. XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, [https://tarekoder.org/2016isparta/62-1%20\(1\).pdf](https://tarekoder.org/2016isparta/62-1%20(1).pdf) adresinden erişilmiştir.

Gönültaş ve Ark., (2018). Mevsimlik Tarım İşçilerinin İş Kazası ve İşle İlgili Hastalık Geçirme Durumlarının Araştırılması, Sakarya Tıp Dergisi 2018;8(1):117-126

Güğerçin ve Baytorun (2018). Tarımda İş Kazaları ve Gerekli Önlemler, Çukurova Tarım Gıda Bil. Der., Cilt 33, Sayı 2, 157 - 168, 06.01.1019.

Güzel, A., Okur, A.R., Caniklioğlu, N. (2012). Sosyal Güvenlik Hukuku, Yenilenmiş 14.Bası, Beta Yayınları, İstanbul.

Güney, M., (2021). Mevsimlik Tarım İşçisi, Meslek Hastalığı.

<https://www.meslek Hastaligi.net/mevsimlik-tarim-iscisi/> web adresinden erişilmiştir.

Gülgönül ve Akiş, (2020). Sınır Ötesi Tarım Yatırımlarının Geleceği ve Ülkelerin Sınır Ötesi Tarım Yatırımı İhtiyacının Tespiti İçin Bir Yaklaşım, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 34 (2): 531-553.

Harun, Ö., (2021). Acil Çalışanları. Yılan Isırması Acil Yaklaşım.

<https://www.acilcalisanlari.com/yilan-isirmasi-acil-yaklasimi.html> adresinden erişilmiştir.

ILO (1984). 21.Yüzyıla Doğru Sosyal Güvenlik, (Çev.: Yusuf Alper, İsmail Tatlıoğlu), TDAV, Bursa.

ILO, ILO Türkiye Ofisi web sayfası.

<http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/publ/kadintarim.pdf> adresinden erişilmiştir.

ILO (2001). “C184 Safety and Health in Agriculture Convention”. (C184 - Tarımda Güvenlik ve Sağlık Sözleşmesi, 2001 (No. 184).

http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312329:NO, (16.07.2014)

ILO (2001), “R192 - Safety and Health in Agriculture Recommendation”. (R192 – Tarımda Güvenlik ve Sağlık Tavsiyesi, 2001 (No. 192)

İSGK, (2012).Resmi Gazete Sayı: 28339, s.11648. İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu(6331).

İş Kanunu, (2003). Resmi Gazete, Sayı:25134.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/06/20030610.htm> adresinden erişilmiştir.

Kanvermez ve Sümer, (2021), “Türkiye’ de Tarım Sektöründe Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliğinin Kanun ve İş Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi”, Araştırma Makalesi, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 76, No.2, 2021, s. 575 – 595.

Karacan, A.R. (1991), Tarım Kesiminde Geçici Tarım İşçilerinin Çalışma Koşulları, Ücret Sistemleri ve Çalışanların Sosyal Güvenlikleri Üzerine Bir Araştırma: Manisa Örneği, Friedrich Ebert Vakfı Yayınları.

Karadeniz, O. (2007), “Social Security of Agriculture Workers in Turkey”, 5th International Research Conference on Social Security, Warsaw, 5-7 March 2007, “Social security and the labour market: A mismatch?” International Social Security Association, Research Programme.

Kocabaş, F., (2017).Çalışma Ortamında Psikososyal Risk Etmenlerinin İş Kazası, Meslek Hastalıkları ve İşle İlgili Hastalıklarla İlişkisi. Sosyal Güvenlik Uzmanları Derneği, Sosyal Güvence Dergisi, Yıl:7, Sayı:14.

Kocabaş, T., (1992). Tarım Makineleri ve Yarattığı Riskler, Makale, Çalışma Ortamı Dergisi. <https://calismaortami.fisek.org.tr/icerik/tarim-makineleri-ve-yarattigi-riskler-boyle-mi-olmalı/adresinden erişilmiştir>.

Koray, M. (2012), Sosyal Politika, 4.Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

Kaya ve Özgülner, (2015). Mevsimlik (Gezici/Geçici) tarım işçilerinin iki yerleşim birimindeki yaşam koşulları ve sağlık durumlarına niteliksel bakış, Araştırma Makalesi.

Lordoğlu K. Ve Etiler N. (2014), “Batı Karadeniz Bölgesinde Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliğinde Çalışan Çocuklar Üzerine Sınırlı Bir Araştırma”, Çalışma ve Toplum, S:41, 115-133.

Menemencioğlu, K., (2012). Tarım ve Orman İşçiliğinde Çalışma Yeri Koşulları ve Karşılaşılan Sorunlar, Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi, Makale, Yıl 2012, Sayı 2, s.72-76.

Menemencioğlu, K., (2006). Ormancılıkta Üretim İşlerinde Çalışma Koşulları ve İş Kazaları Üzerine Bir Araştırma, Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Sayfa:1-12.

(MEB Mevzuat, Bakanlık Genelgeleri) <http://www.meb.gov.tr/mevzuat/liste.php?ara=27> adresinden erişilmiştir.

MİGA, (2012). Tarımda Mevsimlik İşçi Göçü Türkiye Durum Özeti, Friedrich Ebert Stiftung, s.9-10. <https://goc.bilgi.edu.tr/media/uploads/2017/07/25/fes-dunyadan-12.pdf> adresinden erişilmiştir.

MSG, (2010). Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yasal Durumu, Türk Tabipler Birliği, Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, s.2)

N.Yıldız, A., (2019). Meslek Hastalıkları Neden Saptanmalı? Neden Saptayamıyoruz?, Hacettepe Üniversitesi.

OGM, (2019). İstatistikler, Oman Genel Müdürlüğü.

Öztekin, B., (2019). 3. Tarım ve Gıda Politikaları Konferansı, Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Özel Oturumu, Tarım Makinelerinin Güvenli Kullanımı Nasıl Sağlanır?, 5-6 Kasım 2019, Adana HiltonSA.

Resmi Gazete, (2010). Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği, Sayı: 27593.

Resmi Gazete, (2015). Toplum Sağlığı Merkezi ve Bağlı Birimler Yönetmeliği, Sayı: 29258.

Resmi Gazete, (2010). Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi, Sayı: 27531.

Resmi Gazete, (2009). İş Sağlığı ve Güvenliğine İlişkin Tehlike Sınıfları Listesi Tebliği, Sayı: 27417.

SGK, (2016). Sigortalılık, Çalışan, Tarım Çalışanların Sigortalılıkları, 4/1-a kapsamındaki Tarım Sigortalıları. Sosyal Güvenlik Kurumu.

SGK, (2016). İş Kazası ve Meslek Hastalığı, Meslek Hastalığı, Sosyal Güvenlik Kurumu.

SGK, (2016). Genel Sağlık Sigortası, Maluliyet, İş Kazası. Sosyal Güvenlik Kurumu.

SGK (2014), 2014/1 Sayılı Genelge.

SGK (2013), Türkiye ve Dünyada Tarım Sektöründe Sosyal Güvenlik, SGK Yayın No:74, Ankara.

SGK, (2014). Aylık Temel Göstergeler, Mayıs Sosyal Güvenlik Temel Göstergeleri.

SGK, (2020). 2013-2018 yılları arası istatistik yıllıkları. Sosyal Güvenlik Kurumu.

SGK, (2020). İstatistikler. Yıllara Göre İş Sağlığı ve Güvenliği İstatistikleri. Sosyal Güvenlik Kurumu.

Selek Öz, C., Bulut, E. (2013), “Mevsimlik Tarım İşçilerinin Türk Hukuk Sistemi İçindeki Yeri”, ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, Temmuz-Eylül, s.109.

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, (2006). Resmi Gazete, Kanun No:5510.

Songur ve Songur, (2018). Ekonomik Büyümede İş Kazası ve Meslek Hastalıklarının Önemi ve Sosyal Tarafların Sorumlulukları, Akademik Bakış Dergisi, Sayı:68.

SSGSSK, (2006). Resmi Gazete, Sayı No:26200, Kanun No. 5510.

Sümer ve Polat, (2016). Dünya Tarım Sigortaları Uygulamaları ve TARSİM. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18/1 (2016),236-263.

Sümer, Sarp Korkut, Sait M. Say, Fikri Ege ve Alaettin Sabancı (2006), “Noise Exposed of the Operators of Combine Harvesters with and without a Cab”, Applied Ergonomics, 37:749-756.

Süzek, S. (2013), İş Hukuku, Yenilenmiş 9.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.

Seyyar, A. (2005), Sosyal Güvenlik Terimleri Ansiklopedik Sözlük, Papatya Yayıncılık, İstanbul.

Şen, M. vd., (2018). Türkiye’ de İş Kazaları: Avrupa Birliği Ülkeleri Bağlamında Bir Değerlendirme. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Makale, s.1174.

TAKMAKBİR. Tarımda Güvenlik. Kırsal Alanda Çalışanlar İçin Güvenli Tarım. Türk Tarım Alet ve Makineleri İmalatçıları Birliği. <http://www.tarmakbir.org/tr/tar%C4%B1mda-g%C3%BCvenlik.html#> adresinden erişilmiştir.

Tarım Kütüphanesi, (2007). Zirai Mücadele İlaçlarının Seçimi ve Kullanılmasında Dikkat Edilecek Hususlar.

http://www.tarimkutuphanesi.com/zirai_mucadele_ilaclarinin_secimi_ve_kullanilmasinda_dikkat_edilecek_hususlar_00265.html adresinden erişilmiştir.

Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği, (2010). Resmi Gazete Sayı: 27593.

Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Rehberi. İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü Politika ve Strateji Daire Başkanlığı, Yayın No: 44.

TARSİM, (2013). 2013 Yılı Faaliyet Raporu. Tarım Sigortaları Havuzu.

TBMM, (2015). Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi, Araştırma Komisyonu Raporu, Yasama Dönemi 24, Yasama Yılı 5, Sıra Sayısı 716.

Tekin, B., (2020). http://www.isigmeclisi.org/site_icerik/2020/10ekim/bedri_tekin.pdf adresinden erişilmiştir.

TMMOB MMO, (2020). İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği, Oda Raporu, 9.Baskı, Yayın No: MMO/718, s.108. Makine Mühendisleri Odası. (.pdf)

TMMOB EMO, (tarihsiz). Elektrik kazalarının Meydana Gelmesi. E-Kütüphane. İş Güvenliği. https://www.emo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=48856&tipi=46&sube=0

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, (2021). Akıllı Tarım Platformu.

<http://www.akillitarim.org/tr/genel-duyurular/1402-ak%C4%B1ll%C4%B1-tar%C4%B1m-platformu-alt%C4%B1nda-%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fma-gruplar%C4%B1-teknik-komiteler-olu%C5%9Fturulmu%C5%9Ftur.html> adresinden erişilmiştir.

TOBB, (2013). Türkiye Tarım Sektörü Raporu. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği.

Toksoy, D. vd., 2009. Orman Köylerindeki Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin SWOT Analizi İle Değerlendirilmesi (Maçka İlçesi Örneği), Kastamonu Ün., Orman Fakültesi Dergisi, 2009, 9(1):12-18.

Tuna, Y., (2011). Dünya Tarımsal Üretimindeki Gelişmeler ve Türkiye, Makale, Yıl 1988, Cilt 46, Sayı 0,

Turan, E., (2003). “Sosyal Güvenlik Hakkı”, Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi, C:7, S:3, s.5.

Türkiye’de Tarım Sektörü İçin Avrupa Birliği Tarım Rehberi Örneği”, I.Tarım Sağlığı ve Güvenliği Sempozyumu, 6-7 Nisan 2012, Şanlıurfa.

TÜİK, (2013). İllere Göre Mahalle Nüfusları. Türkiye İstatistik Kurumu.

TÜİK, (2014). Üretim Yöntemi İle GSYH. Türkiye İstatistik Kurumu.

TÜİK, (2021). İşgücü İstatistikleri. YAYIM TARİHİ: 12 Nisan 2021, SAAT: 10:00, SAYI: 37487.

TÜİK, (2021). Bitkisel Üretim 1.Tahmini, TÜİK Haber Bülteni, YAYIM TARİHİ: 27 Mayıs 2021, SAAT: 10:00, SAYI: 37247.

TZOB (2014). Basın Açıklaması, “Tarımda Kayıtlı Çalışan Yok Gibi”. Türkiye Ziraat Odaları Birliği.

Turk J Public Health 2015; Available online at: <http://tjph.org/ojs/index.php/>

(Araştırma Makalesi - Araş. Gör .Dr., İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD. Çapa, İstanbul. Prof. Dr. İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD. Çapa, İstanbul)

Uçar, D. ve Doğru. A.Ö., (2005). CBS PROJELERİNİN STRATEJİK PLANLAMASI VE SWOT ANALİZİNİN YERİ, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı.

Uyan Semerci P., Erdoğan E., Kavak S. (2014).“Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği 2014 Araştırma Raporu”, Hayata Destek İnsani Yardım Derneği.

Yıldırak, N., Gülçubuk, B., Gün, S., Olhan, E., Kılıç, M. (2002), Türkiye’de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ve Sorunları. <https://docplayer.biz.tr/6676522-Turkiye-de-gezici-ve-gecici-kadin-tarim-iscilerinin-calisma-ve-yasam-kosullari-ve-sorunlari.html>

Yücel ve Ömercioğlu, (2016). İş ve Borçlar Hukuku Temelinde, Tarım Çalışanları İle İnsan Kaynakları Yönetimine İlişkin Kavramsal Bir Çalışma, s.251.

Bahar Kılınç, “Neredeyse hiçbir mevsimlik tarım işçisi Meslek Hastalığı Tanısı Alamıyor”, Haber, <http://www.meslekhastaligi.org/neredeyse-hicbir-mevsimlik-tarim-iscisi-meslek-hastasi-tanisi-alamiyor/> adresinden erişilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Zeki ELDEŞ

Öğrenim Durumu : Yüksek Lisans

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Önlisans	Bilgisayar Programcılığı	Çukurova Üniversitesi	2007-2009
Lisans	Felsefe	Anadolu Üniversitesi	2012-2016
Yüksek Lisans	İş Sağlığı ve Güvenliği	Tarsus Üniversitesi	2018-2022